

TOETSINGSINSTRUMENT KINDVRIENDELIJKE JUSTITIE

www.coe.int/children

**Het project
“Kindvriendelijke justitie”**

Medegefinancierd door
de Europese Unie

COUNCIL OF EUROPE

Medegefinancierd
en uitgevoerd door
de Raad van Europa

TOETSINGSINSTRUMENT **KINDVRIENDELIJKE JUSTITIE**

Opgesteld door
Shauneen Lambe, Ton Liefwaard,
Nuala Mole en Benoît Van Keirsbilck

Geactualiseerd door
DEI Belgique en Sabrina Cajoly

Dit document is geproduceerd met de financiële steun van de Europese Unie en de Raad van Europa. De inhoud hiervan is uitsluitend de verantwoordelijkheid van de auteur(s). Hierin geuite opvattingen kunnen op geen enkele wijze opgevat worden als een weerspiegeling van de officiële mening van de Europese Unie of de Raad van Europa.

De reproductie van uittreksels (tot 500 woorden) is toegestaan, behalve voor commerciële doeleinden, zolang de integriteit van de tekst behouden wordt, het uittreksel niet in een andere context gebruikt wordt, geen onvolledige informatie verstrekt en anderszins de lezer niet misleidt ten aanzien van de aard, de reikwijdte of de inhoud van de tekst. De brontekst dient altijd als volgt vermeld te worden: "© Raad van Europa, jaar van publicatie". Alle overige verzoeken ten aanzien van de reproductie/

vertaling van het gehele document of een deel daarvan dienen gericht te worden aan het Directoraat Communicatie, Raad van Europa (F-67075 Strasbourg Cedex of publishing@coe.int. Alle overige correspondentie met betrekking tot dit document dient gericht te worden aan het Directoraat-Generaal Democratie en Menselijke Waardigheid. E-mail: children@coe.int.

Cover en lay-out: Afdeling Documenten en Publicaties (SPDP), Raad van Europa

Foto: Shutterstock

Deze publicatie is niet door de redactie van de SPDP geredigeerd om typografische en grammaticale fouten te corrigeren

© Raad van Europa, april 2025. Alle rechten voorbehouden. Onder voorwaarden in licentie gegeven aan de Europese Unie.

Afgedrukt bij de Raad van Europa

Inhoudsopgave

INLEIDING	5
GEBRUIK VAN HET TOETSINGSINSTRUMENT VOOR KINDVRIENDELIJKE JUSTITIE	7
KINDVRIENDELIJKE JUSTITIE STEVIG VERANKEREN	11
A. Kindvriendelijke justitie voor alle kinderen die met justitie te maken hebben	11
1. Kindvriendelijke justitie wordt vastgelegd in nationaal recht	11
2. Informatie en advies: alle kinderen krijgen informatie en advies in een taal die ze begrijpen	14
3. Bescherming van het privé- en gezinsleven: Wetgeving die de identiteit van kinderen beschermt en waarin vertrouwelijkheidsregels worden vastgesteld, wordt uitgevaardigd en ingevoerd	16
4. Veiligheid en opleiding: Alle professionals die met en voor kinderen in procedures werken, worden naar behoren gescreend en opgeleid	18
5. Nationale wetgeving biedt alternatieven voor gerechtelijke, bestuurlijke en andere juridische procedures, zoals buitengerechtelijke afhandeling en alternatieve geschillenbeslechting	20
B. Kindvriendelijke justitie voor kinderen die met het jeugdstrafrecht in aanraking komen	22
6. In nationaal recht worden specifieke bepalingen vastgesteld voor kinderen die met het jeugdstrafrecht in aanraking komen	22
6a. In nationale wetgeving worden normen vastgesteld voor het jeugdstrafrecht, waaronder de minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid (MACR) voor alle zaken, in overeenstemming met Europese en internationale standaarden	22
6b. Nationale wetgeving, beleid of regelgeving bevat richtlijnen voor wetshandhavingsinstanties over het gebruik van geweld en dwangmiddelen tegen kinderen, om onrechtmatig of disproportioneel geweld te voorkomen	27
6c. Nationale wetgeving en het rechtssysteem van de staat erkennen en reguleren alle vormen van vrijheidsbeneming van kinderen	28
KINDVRIENDELIJKE JUSTITIE INVOEREN: BELANGRIJKE INSTELLINGEN & MECHANISMEN	31
1. Bestaan en inzet van gespecialiseerde rechtshandhavingseenheden, speciaal opgeleide functionarissen en bijbehorende waarborgen	31
2. Existence and use of specialised children's courts and specially trained judges and court officials	33
3. Kindvriendelijke mechanismen en ruimtes voor kinderparticipatie die kinderen in staat stellen om hun recht op toegang tot het recht uit te oefenen	35
3a. De rechten van het kind op toegang tot het recht en op informatie zijn gewaarborgd	35
3b. Kinderen worden in een kindvriendelijke omgeving gehoord	37
4. Er is een onafhankelijke wettelijk beschermde organisatie voor kinderrechten	40
5. Kindvriendelijke klachtprocedures en kindvriendelijke rechtsmiddelen zijn van kracht	42
KINDVRIENDELIJKE JUSTITIE IN DE PRAKTIJK BRENGEN	45
A. Kindvriendelijke aanpak voor alle kinderen in alle procedures en te allen tijde	45
1. De rechten van het kind op juridische bijstand en kosteloze rechtsbijstand zijn gewaarborgd	45
2. De belangen van het kind worden beoordeeld op basis van een geïntegreerde multidisciplinaire aanpak	48
3. Kinderen participeren effectief en betekenisvol gedurende de gehele procedure	50
4. Er worden maatregelen genomen ter voorkoming van onnodige vertraging in procedures waarbij kinderen betrokken zijn	52
B. Kindvriendelijke aanpak voor alle kinderen in verschillende stadia van de procedures	54
1. Voorafgaand aan procedures: de rechten van alle kinderen worden gewaarborgd vanaf het eerste contact met justitie	54
2. Tijdens procedures: alle kinderen worden beschermd tegen secundaire victimisatie	57
3. Na afloop van procedures: er bestaan wetten en maatregelen om ervoor te zorgen dat de rechten van alle kinderen na afloop van procedures gewaarborgd worden	60
TERMINOLOGIE	63
RELEVANT REFERENTIEMATERIAAL VAN DE RAAD VAN EUROPA OVER KINDVRIENDELIJKE JUSTITIE	69
RELEVANT REFERENTIEMATERIAAL VAN DE EU OVER KINDVRIENDELIJKE JUSTITIE	71
RAPPORTAGERICHTLIJNEN VOOR NATIONALE RAPPORTEN AAN DE RAAD VAN EUROPA	75

Inleiding

Dit toetsingsinstrument voor kindvriendelijke justitie heeft als doel om lidstaten te ondersteunen te voldoen aan de eisen voor kindvriendelijke justitie in alle situaties waarin kinderen mogelijk met justitie te maken krijgen, om welke reden en in welke hoedanigheid dan ook – als daders, slachtoffers, getuigen of partijen – in gerechtelijke procedures (strafrecht, civiel recht of bestuursrecht) of buitengerechtelijke procedures. Het toetsingsinstrument is bedoeld om lidstaten te helpen om de Richtsnoeren van het Comité van Ministers van de Raad van Europa voor [kindvriendelijke justitie](#) (hierna genoemd de “Richtsnoeren”) op de beste manier in te voeren en om hun voortgang daarbij op de beste manier zelf te beoordelen.

■ In de Richtsnoeren wordt kindvriendelijke justitie gedefinieerd als: *“rechtspleging die toegankelijk is, op de leeftijdscategorie is afgestemd, met toewijding wordt uitgeoefend, vlot verloopt, is aangepast aan en gericht op de behoeften en rechten van het kind, en de rechten van het kind eerbiedigt, waaronder het recht op een eerlijke rechtsbedeling, het recht om aan de procedure deel te nemen en deze te begrijpen, het recht op eerbiediging van het privé- en gezinsleven, en het recht op integriteit en waardigheid.”*

■ De Richtsnoeren zijn bedoeld om lidstaten van de Raad van Europa te ondersteunen om hun rechtssystemen kindvriendelijker te maken en de rechten van het kind beter te eerbiedigen in overeenstemming met het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind (IVRK) en aanverwante internationale en Europese normen, alsmede met de jurisprudentie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, met name door: *“het aanbieden van kindvriendelijke informatie, advies, belangenbehartiging, en ook ondersteuning bij de behartiging van de eigen belangen, en toegang tot onafhankelijke klachtenprocedures en rechtbanken met de nodige juridische en andere hulp”*. Alle relevante normen staan vermeld in de bijlage bij het instrument.

■ Het toetsingsinstrument voor kindvriendelijke justitie houdt rekening met de belangrijkste zorgen die geuit zijn door kinderen tijdens raadplegingen en onderzoek met en voor kinderen dat uitgevoerd is tijdens en sinds het opstellen van de Richtsnoeren, namelijk:

- ▶ Kwaliteitsopleiding van professionals die met en voor kinderen werken;
- ▶ Invoering en doeltreffendheid van mechanismen voor kindvriendelijke justitie;
- ▶ Het recht van kinderen om gehoord te worden en te participeren; en
- ▶ Kinderparticipatie in de toetsing van het jeugdrechtssysteem.

■ In de diverse onderzoeksprojecten over kinderen in verschillende soorten procedures (vooral strafrechtelijke en civiele procedures, minder in bestuursrechtelijke procedures) en rollen (slachtoffers, getuigen, partijen, verdachten, beklaagden) hebben we steeds weer gezien dat hun zorgen betrekking hebben op:

- ▶ niet naar behoren geïnformeerd worden en zonder na te gaan of ze alles begrijpen;
- ▶ niet adequaat voorbereid worden;
- ▶ geen rekening houden met hun specifieke behoeften;
- ▶ en, met name, respectloos, ongevoelig of niet empathisch gedrag van professionals.

■ Dit toetsingsinstrument voor kindvriendelijke justitie is ontworpen om lidstaten te helpen:

- ▶ de Richtsnoeren zo goed mogelijk te implementeren;
- ▶ te begrijpen en te beoordelen in welke mate hun rechtssysteem kindvriendelijk is (vaststellen wat goed werkt en wat verbeterd moet worden in het land);
- ▶ te evalueren in welke mate de verschillende partijen en professionals die bij het rechtssysteem betrokken zijn zich bewust zijn van de beginselen van kindvriendelijke justitie en toegang tot het recht voor kinderen, en deze begrijpen;

- ▶ hun behoefte aan capaciteitsopbouw vast te stellen en op zoek te gaan naar maatwerkoplossingen;
- ▶ ervoor te zorgen dat de beschikbaarheid van informatie en gegevens verbeterd wordt en dat met regelmatig gegevens verzameld worden over kindvriendelijke justitie ten behoeve van goede beleidsvorming;
- ▶ een uitgangspositie alsmede concrete en haalbare nationale doelstellingen vast te stellen om bestaande lacunes en uitdagingen te overwinnen en de voortgang in de loop van de tijd te meten;
- ▶ goede praktijken (best practises) uit te lichten, te stimuleren en te delen.

Gebruik van het toetsingsinstrument voor kindvriendelijke justitie

Beweegreden. Het toetsingsinstrument voor kindvriendelijke justitie is een direct middel om invulling te geven aan Deel VI van de Richtsnoeren, waarin staat:

VI. Toezicht en beoordeling

De lidstaten worden eveneens aangemoedigd:

- a. hun binnenlandse wetgeving, beleidsvormen en praktijken te herzien teneinde zorg te dragen voor de noodzakelijke hervormingen om deze richtsnoeren ten uitvoer te leggen;*
- b. de toepasselijke verdragen van de Raad van Europa betreffende de rechten van het kind snel te ratificeren, indien dit nog niet is geschied;*
- c. periodically review and evaluate their working methods within the child-friendly justice setting;*
- d. een kader in stand te houden of vast te stellen, met een of meer onafhankelijke mechanismen, voor de bevordering van en het toezicht op de tenuitvoerlegging van deze richtsnoeren overeenkomstig hun rechts- en administratieve stelsels;*
- e. er zorg voor te dragen dat het maatschappelijk middenveld, met name organisaties, instellingen en organen die zich bezighouden met de bevordering en bescherming van de rechten van het kind, ten volle deelneemt aan het toezicht.*

Doel. Het doel van het toetsingsinstrument voor kindvriendelijke justitie is om lidstaten te helpen kindvriendelijke rechtssystemen op te zetten of te versterken. Zij kunnen het gebruiken om een uitgangspositie vast te stellen, voortgang te meten, lacunes in kaart te brengen en strategieën te ontwikkelen om uitdagingen te overwinnen en kindvriendelijke justitie voor alle kinderen te bewerkstelligen.

Beoogde gebruikers. Het toetsingsinstrument voor kindvriendelijke justitie is ontworpen voor gebruik binnen de ministeries van de overheden van de lidstaten, in het nationaal en lokaal bestuur, binnen de rechtbanken en rechtssystemen en daarbuiten, door de desbetreffende professionals die met en voor kinderen werken in de rechtspraak, waaronder begrepen rechtshandavingsinstanties, door wetenschappelijke partners en partners uit het maatschappelijk middenveld, door opleidingscentra die basisopleidingen en vervolgoopleidingen bieden voor alle professionals die betrokken zijn bij het jeugdstrafrecht en door organisaties die met en voor kinderen en jongeren werken. Hoe transparanter en breder de verspreiding van het toetsingsinstrument, des te effectiever het is om ervoor te zorgen dat kinderen toegang hebben tot kindvriendelijke justitie wanneer ze met justitie te maken krijgen.

Participatie door meerdere belanghebbenden. Om kindvriendelijke justitie te verbeteren, is een gezamenlijke inspanning en sectoroverstijgende samenwerking vereist. Daarom wordt sterk aanbevolen dat de overheden van lidstaten een op mensenrechten gebaseerde aanpak volgen en nauw samenwerken met andere relevante belanghebbenden, waaronder begrepen zorgprofessionals, juridisch deskundigen, sociale diensten, maatschappelijke organisaties, nationale mensenrechten- en kinderrechtenorganisaties, academische instellingen, alsmede kinderen zelf en hun ouders/voogden.

Kinderparticipatie. Alle kinderen moeten de mogelijkheid krijgen aan een de toetsing deel te nemen, waaronder begrepen kinderen in kwetsbare situaties zoals kinderen met (psychische of lichamelijke) beperkingen of kinderen die tot een minderheidsgroep behoren, LGBTQI+, etc. Dit kan onder meer inhouden dat feedback wordt gevraagd over hun ervaring met de indicatoren, dat er met kinderen overlegd wordt of dat er onderzoek met en voor kinderen gedaan wordt tijdens het rapportageproces, zoals beschreven in de bijlage.

Template of landprofiel. Net als het toetsingsinstrument voor kinderparticipatie, bevat het toetsingsinstrument voor kindvriendelijke justitie een template of landprofiel¹ om de resultaten van de toets per indicator te rapporteren. De ingevulde template levert een landprofiel van de lidstaat op. Dit profiel kan in een later stadium gebruikt worden om toezicht te houden op de invoering van de afgesproken opvolgingsvoorstellen en actieplannen en om deze te evalueren.

Periodieke evaluaties. Het doel van het gebruik van het toetsingsinstrument voor kindvriendelijke justitie bij een beoordeling is om een gesprek op gang te brengen over kindvriendelijke justitie in een lidstaat van de Raad van Europa en om informatie te verzamelen die gebruikt kan worden om een uitgangspositie van relevant beleid en relevante praktijken vast te stellen. Daarnaast kan het volledige instrument of kunnen bepaalde delen daarvan gebruikt worden: een lidstaat kan bijvoorbeeld besluiten om een specifiek aspect van het proces van kindvriendelijke justitie te toetsen. Er worden periodiek aanvullende toetsingen uitgevoerd om de voortgang te evalueren en waar nodig bij te sturen.

Inhoud kindvriendelijke justitie. Het toetsingsinstrument voor kindvriendelijke justitie voorziet in een gestandaardiseerde beoordelingswijze voor elke indicator en bevat een leidraad voor het meten van de voortgang in de realisatie van kindvriendelijke justitie. Het is ontworpen om lidstaten te helpen zelftoetsingen uit te voeren. Zelftoetsingen door staten van hun huidige systemen dragen bij aan het identificeren van tekortkomingen en aan het bepalen van manieren om voortgang te boeken richting daadwerkelijke verwezenlijking van kindvriendelijke justitie.

Indicatoren. Er wordt erkend dat de indicatoren om de verzameling van gegevens vragen die op dit moment wellicht niet voorhanden zijn. Een deel van de te boeken voortgang bestaat uit het instellen van relevante mechanismen voor gegevensverzameling, zodat gegevens beschikbaar komen. Voor de indicatoren kan ook een aanvullende analyse van bestaande gegevens nodig zijn, waaronder enquêtes onder kinderen. Het is daarom van essentieel belang om de voortgang bij het behalen van de indicatoren te zien als een stapsgewijs proces.

Dit toetsingsinstrument voor kindvriendelijke justitie bestaat uit **18 indicatoren** verdeeld over **drie aparte onderdelen** die de kernelementen van kindvriendelijke justitie vaststellen in het recht, mechanismen en instellingen, en in alle stadia van de procedure (voor, tijdens en na afloop). **Ze zijn niet uitputtend**, maar het doel is om de belangrijkste gebieden en kernelementen te benadrukken waarmee rekening gehouden moet worden bij het toezicht op de Richtsnoeren en de beoordeling van de daadwerkelijke uitvoering daarvan op nationaal niveau.

Definities. Elke indicator wordt beschreven in een korte paragraaf waarin gedefinieerd wordt hoe deze begrepen dient te worden en wat eronder valt (d.w.z. een definitie). Voor sommige indicatoren, bijvoorbeeld indicator nr. 6 over kinderen die met het jeugdstrafrecht in aanraking komen, kunnen artikelleden gebruikt worden om de volledige omvang van de indicator afdoende te behandelen.

De indicatoren worden gecategoriseerd als structurele indicatoren, procesindicatoren en resultaatindicatoren.

- ▶ *Structurele indicatoren* geven een indicatie van een toezegging om maatregelen te nemen. Ze verwijzen naar het bestaan van instellingen en beleid in overeenstemming met de normen van het IVRK en van de Raad van Europa, en de verwezenlijking van de rechten van het kind op kindvriendelijke justitie en toegang tot het recht.
- ▶ *Procesindicatoren* verwijzen naar gedane inspanningen en genomen stappen, volgend op een toezegging. Deze zijn in het algemeen gericht op specifieke activiteiten, middelen of initiatieven om te zorgen voor kindvriendelijke justitie en toegang tot het recht voor kinderen.
- ▶ *Resultaat- (of impact) indicatoren* verwijzen naar een concrete en meetbare verandering in de verwezenlijking van kindvriendelijke justitie.

Gegevensbronnen. Er dienen mechanismen voor gegevensverzameling ingesteld te worden om in de behoefte aan kwantitatieve gegevens te voorzien. Om de kwaliteit van gegevens te verbeteren, dient kwalitatief onderzoek gedaan te worden door de belangrijkste actoren, zoals kinderen, professionals, instanties en deskundigen, hierbij te betrekken. Onder elke indicator worden een aantal potentiële bronnen van gegevens vermeld, hoewel de beschikbaarheid van gegevens van land tot land zal verschillen. Voor sommige indicatoren zal het bewijs ook eenvoudiger te lokaliseren zijn dan voor andere. Het zou bijvoorbeeld redelijk eenvoudig moeten zijn om vast te stellen of er al dan niet specifieke wetgeving of een specifiek beleid van kracht is. Het is uitdagender om te beoordelen of er op competentie gebaseerde opleidingen over kindvriendelijke justitie

1. NB: De template / het landprofiel dient in latere versies van het toetsingsinstrument voor kindvriendelijke justitie ontwikkeld te worden.

bestaan voor professionals en of procedures voldoen aan kindvriendelijke normen. Het is belangrijk om te erkennen dat een gebrek aan informatie op zichzelf een vorm van informatie is. Wanneer er geen gegevens beschikbaar zijn, is het waardevol om dit als een bevinding te rapporteren, aangezien dit kan leiden tot gerichte aanbevelingen om het gebrek aan gegevens aan te pakken. Daarnaast zal het voor bepaalde indicatoren noodzakelijk zijn om kwalitatief onderzoek uit te voeren om uitgebreide kennis te vergaren om te bepalen of de indicator al dan niet behaald is. Door middel van samenwerkingsverbanden met belangrijke belanghebbenden zou het echter mogelijk moeten zijn om in de loop der tijd relevante informatie te verzamelen, zodat de mate waarin de indicator behaald is, vast kan worden gesteld.

Thematische aanpak. Een van de belangrijkste sterke punten van de Richtsnoeren voor kindvriendelijke justitie is de toepasbaarheid daarvan in alle takken van het recht. Het wordt derhalve aanbevolen om gegevens uit het civiele recht, strafrecht en bestuursrecht (waaronder begrepen migratiegerelateerde procedures) te verzamelen, te analyseren en te rapporteren.

Toetsingscriteria. Bij elke indicator worden toetsingscriteria voorgesteld. Het is belangrijk om te benadrukken dat de waarde voor staten die dit toetsingsinstrument voor kindvriendelijke justitie gebruiken, bestaat uit hulp om een uitgangspositie vast te stellen en hun voortgang te meten bij het voldoen aan verplichtingen jegens kinderen die met justitie in aanraking komen. Het is geen mechanisme om lidstaten met elkaar te vergelijken of te classificeren. Om dat doel te bereiken, is het essentieel om open en grondig te zijn over de bevindingen. Zo kunnen gebieden die meer aandacht nodig hebben in kaart gebracht worden. Daarnaast zijn de criteria voor de toetsing van lidstaten na verloop van tijd aan verandering onderhevig, aangezien de rechten van het kind zich ontwikkelen en evolueren.

Analyse-aantekeningen. Om lidstaten te helpen bij het analyseren van de voor de indicator verzamelde gegevens, moeten zij voor elke indicator rekening houden met drie punten die in de analyse-aantekeningen tot uiting dienen te komen:

- ▶ Gegevens die beschikbaar zijn, verzameld zijn of waarnaar door de staat verwezen wordt (waaronder bijvoorbeeld via enquêtes waarop rechters, officieren van justitie, procureurs en advocaten gereageerd hebben) om de indicator te evalueren;
- ▶ Door de staat genomen maatregelen om gegevens te verzamelen over de ervaring van kinderen met de indicator;
- ▶ Feedback over hoe kinderen de indicator in de staat ervaren, indien de middelen van de staat dit toestaan;
- ▶ Dit is bedoeld om staten van aanvullende inzichten te voorzien over de ervaring van kinderen met de indicator, met het oog op de voor de staat beschikbare gegevens.

Opmerkingen. Staten worden uitgenodigd om aan te geven of de voorgestelde indicatoren voltooid, deels voltooid of niet voltooid zijn. In opmerkingen dient melding gemaakt te worden van geplande activiteiten, zelfs als de uitvoering daarvan nog niet begonnen is. Daarnaast worden staten uitgenodigd om deze ruimte te gebruiken om positieve voorbeelden te omschrijven die zij in hun land met betrekking tot de indicator gesignaleerd hebben, alsmede verbeterpunten die zij gesignaleerd hebben.

Actiepunten. Staten worden uitgenodigd deze ruimte te gebruiken om maatregelen te melden die zij na deze toetsing gaan nemen om de voortgang van de relevante indicator te bevorderen.

Kindvriendelijke justitie stevig verankeren

A. Kindvriendelijke justitie voor alle kinderen die met justitie te maken hebben

De volgende elementen zijn relevant voor alle kinderen die met justitie te maken hebben, of ze nu slachtoffers, getuigen of partijen in welke procedure dan ook zijn, waaronder begrepen strafrechtelijke zaken, civielrechtelijke zaken, bestuursrechtelijke zaken en migratiezaken.

	1	Kindvriendelijke justitie wordt vastgelegd in nationaal recht
Definitie		De Richtsnoeren voor kindvriendelijke justitie bouwen voort op het IVRK, dat door alle lidstaten van de Europese Unie en van de Raad van Europa geratificeerd is, alsmede op relevante verdragen en aanbevelingen van de Raad van Europa, en op rechtsinstrumenten over kindvriendelijke justitie van de EU. Hierin wordt bepaald dat rechtspleging voor kinderen toegankelijk moet zijn, op de leeftijdscategorie moet zijn afgestemd, met toewijding moet worden uitgeoefend, vlot moet verlopen en aangepast moet zijn aan, en gericht moet zijn op de behoeften en rechten van het kind. Bovendien is het op grond van het legaliteitsbeginsel en het evenredigheidsbeginsel vereist dat aan kinderen dezelfde rechten gegarandeerd worden als aan volwassenen, waaronder het vermoeden van onschuld en het recht op een eerlijk proces. Lidstaten behoren zich expliciet te committeren aan kindvriendelijke justitie in hun nationale wetgeving en beleid. Zij dienen te vereisen dat kindvriendelijke justitie toegepast wordt wanneer kinderen te maken (kunnen) krijgen met alle bevoegde instanties en diensten die betrokken zijn bij de uitvoering van het strafrecht, civiele recht of het bestuursrecht, ongeacht of zij (vermeende of herkende) daders, slachtoffers of getuigen zijn. Hiertoe dienen lidstaten: ▶ indien zij dit nog niet gedaan hebben, de protocollen bij het IVRK en de desbetreffende verdragen van de Raad van Europa ten aanzien van de rechten van het kind snel te bekrachtigen; ▶ hun nationale wetgeving – waaronder begrepen de grondwet, wet- en regelgeving en jurisprudentie – te herzien en te actualiseren en ervoor te zorgen dat het IVRK, relevante rechtsinstrumenten over kindvriendelijke justitie van de Raad van Europa en de EU en de Richtsnoeren voor kindvriendelijke justitie daarin volledig opgenomen worden en in de praktijk nageleefd worden.

Gegevensbronnen (uitsluitend indicatief)	▶ Nationale grondwet ▶ IVRK en Algemene Opmerkingen, zienswijzen, evaluatierapporten en slotbeschouwingen van het Comité inzake de Rechten van het Kind ▶ Belangrijkste nationale rechtsinstrumenten en beleidsinstrumenten op het gebied van: – Materieel en formeel strafrecht, met name voor kinderen die met het jeugdstrafrecht in aanraking komen en slachtoffers en getuigen van misdrijven; – Materieel en formeel civiel recht, met name voor minderjarige slachtoffers en getuigen en op het gebied van familierecht (met name gezag, omgangsrecht, scheiding van een ouder en alimentatie); – Bestuursrechtelijke zaken, zorg- en beschermingszaken (waaronder begrepen nationaliteit, kindbescherming, plaatsing en zorg, naam, identiteit, ouderschap) of migratieprocedures; – Andere juridische procedures waarbij kinderen betrokken kunnen zijn als daders, slachtoffers, getuigen of partijen. ▶ EU-wetgeving en internationale wetgeving, internationale en nationale jurisprudentie, jurisprudentie van het EHRM en het HvJ van de EU ▶ Secundaire regelgeving ▶ Bindende en niet-bindende bestuurlijke instructies aan bevoegde instanties (zoals ministeriële aanwijzingen, richtsnoeren, gedragscodes en dergelijke voor rechtshandavingsinstanties, vervolgende instanties, personeel van penitentiaire inrichtingen, etc.)
Toetsingscriteria	▶ Staten kunnen de voortgang ten opzichte van de indicator meten met gebruikmaking van de volgende criteria: – Het IVRK en de relevante instrumenten van de Raad van Europa en de EU² zijn geratificeerd, maar zijn niet opgenomen in nationaal recht; – Bepaalde delen van het IVRK over kindvriendelijke justitie en van de relevante instrumenten van de Raad van Europa en de EU zijn in nationaal recht opgenomen; – Het IVRK en de relevante instrumenten van de Raad van Europa en de EU worden volledig in nationaal recht opgenomen en zijn van toepassing op alle kinderen binnen het rechtsgebied van de staat, maar daadwerkelijke uitvoering blijft een uitdaging; – Het IVRK, alle drie de Optionele Protocollen en de relevante instrumenten van de Raad van Europa en de EU worden volledig in nationaal recht opgenomen en zijn van toepassing op alle kinderen binnen het rechtsgebied van de staat.
Analyse-aantekeningen	▶ Staten dienen informatie te verstrekken over elke relevante tak van het recht (indien de middelen van de staat dit toestaan): – Civiel recht; – Strafrecht; – Bestuursrecht (waaronder begrepen migratiegerelateerde procedures). ▶ Voor elke tak van het recht dienen staten informatie te verstrekken over de volgende factoren om te garanderen dat zij hun voortgang ten opzichte van de indicator naar behoren beoordeeld hebben: – Gegevens die door de staat verzameld zijn of waarnaar door de staat verwezen wordt om de indicator te evalueren; – Door de staat genomen maatregelen om gegevens te verzamelen over de ervaring van kinderen met de indicator; – Feedback over hoe kinderen de indicator in de staat ervaren (indien de middelen van de staat dit toestaan).

2. Zie het compendium in de bijlage.

Opmerkingen	▶ Algehele beoordeling: – volledig afgerond; – deels afgerond; – niet afgerond (waaronder begrepen geplande acties waar nog niet mee begonnen is). ▶ Voorbeelden van goede praktijken (best practices): ▶ Aandachtspunten: ▶ Aanbeveling(en):
Actiepunten (opvolging)	▶ Geef aan welke maatregelen u naar aanleiding van deze toetsing gaat nemen om de voortgang ten opzichte van deze indicator te verbeteren.

PUNTEN

ter overweging:

- ▶ erkenning van de verschillende rollen van kinderen in het kindvriendelijke rechtssysteem, waaronder begrepen, maar niet beperkt tot, verdachte en beschuldigde kinderen, veroordeelde kinderen, slachtoffers, getuigen en belanghebbenden;
- ▶ ruimere rechten voor alle kinderen dan de rechten die voor volwassenen in juridische procedures gewaarborgd worden;
- ▶ nationaal recht moet voorzien in de volledige tenuitvoerlegging van het IVRK en kindvriendelijke justitie voor alle kinderen binnen het rechtsgebied van de staat, ongeacht kwesties die verband houden met decentralisatie, federalisering of delegatie.

	2	Informatie en advies: alle kinderen krijgen informatie en advies in een taal die ze begrijpen
Definitie	Kinderen hebben recht op informatie in alle procedures waar ze bij betrokken zijn, inclusief het recht op gratis vertaling en vertolking. Om kinderen in staat te stellen een procedure waar ze bij betrokken zijn daadwerkelijk te begrijpen en daarin te participeren, wordt de procedure gevoerd in een taal die zij volledig begrijpen. Er zijn mechanismen om ervoor te zorgen dat kinderen bij aanvang van de procedure op een kindvriendelijke manier op de hoogte gesteld worden van het volgende: de reden voor de procedure, de rechten van het kind tijdens de procedure, de gang van zaken van de procedure, waaronder de rol van de verschillende betrokken partijen, en de mogelijke uitkomsten of rechtsmiddelen. In nationale wetgeving of staatsbeleid en -procedures wordt bepaald dat: ▶ Het kind recht heeft op vertaling van essentiële documenten (bijv. verklaring van rechten, belangrijke onderdelen uit het zaakdossier die ten grondslag liggen aan de detentie, eventuele rechterlijke beslissingen); ▶ De taal die gedurende alle stadia van de procedure gebruikt wordt, afgestemd dient te zijn op de leeftijd, ontwikkeling en rijpheid, het begripsniveau en de mogelijke kwetsbaarheid van het kind; ▶ Professionals die met kinderen omgaan, opgeleid moeten zijn in communicatie en het gebruik van kindvriendelijke taal; ▶ Het kind kosteloos door een tolk bijgestaan moet worden die met het kind kan communiceren in een taal die het kind begrijpt. Daarnaast moet de tolk opgeleid zijn in communicatie met kinderen.	
Gegevensbronnen (uitsluitend indicatief)	▶ Nationale wetgeving ▶ Belangrijkste nationale rechtsinstrumenten en beleidsinstrumenten ▶ IVRK en Algemene Opmerkingen, zienswijzen, evaluatierapporten en slotbeschouwingen van het Comité inzake de Rechten van het Kind ▶ Aanbeveling van de Raad van Europa CM/Rec(2012)2 van het Comité van Ministers over de participatie van kinderen en jongeren tot 18 jaar	
Toetsingscriteria	▶ Staten kunnen de voortgang ten opzichte van de indicator meten met gebruikmaking van de volgende criteria: – Op grond van nationale wetgeving of staatsbeleid en staatsprocedures is het niet vereist dat de tijdens een procedure gepresenteerde informatie in een taal is die het kind begrijpt; – Op grond van nationale wetgeving of staatsbeleid en staatsprocedures is het vereist dat indien nodig voor een tolk gezorgd wordt. Tolken zijn echter niet opgeleid of gespecialiseerd in het werken met kinderen, en er zijn geen aanvullende mechanismen om ervoor te zorgen dat het kind de procedure begrijpt; – Op grond van nationale wetgeving of staatsbeleid en staatsprocedures is het vereist dat informatie aan kinderen verstrekt wordt in een taal die zij begrijpen. Dit vereiste is echter niet van toepassing op alle procedures waar kinderen bij betrokken zijn, noch op alle stadia van de procedure; – Nationale wetgeving of staatsbeleid en staatsprocedures omvatten uitgebreide mechanismen die eisen dat kinderen in staat moeten zijn om alle aspecten van alle procedures waar ze bij betrokken zijn te begrijpen. Hieronder vallen mechanismen die het recht op een kindvriendelijke tolk, het recht op informatie in een taal die het kind begrijpt en de opleiding in kindvriendelijke taal van professionals die met het kind omgaan, waarborgen.	

Analyse-aantekeningen	▶ Staten dienen informatie te verstrekken over elke relevante tak van het recht (indien de middelen van de staat dit toestaan): – Civiel recht; – Strafrecht; – Bestuursrecht (waaronder begrepen migratiegerelateerde procedures). ▶ Voor elke tak van het recht dienen staten informatie te verstrekken over de volgende factoren om te garanderen dat zij hun voortgang ten opzichte van de indicator naar behoren beoordeeld hebben: – Gegevens die door de staat verzameld zijn of waarnaar door de staat verwezen wordt om de indicator te evalueren; – Door de staat genomen maatregelen om gegevens te verzamelen over de ervaring van kinderen met de indicator; – Feedback over hoe kinderen de indicator in de staat ervaren (indien de middelen van de staat dit toestaan).
Opmerkingen	▶ Algehele beoordeling: – volledig afgerond; – deels afgerond; – niet afgerond (waaronder begrepen geplande acties waar nog niet mee begonnen is). ▶ Voorbeelden van goede praktijken (best practises): ▶ Aandachtspunten: ▶ Aanbeveling(en):
Actiepunten (opvolging)	▶ Geef aan welke maatregelen u naar aanleiding van deze beoordeling gaat nemen om de voortgang ten opzichte van deze indicator te verbeteren.

PUNTEN

ter overweging:

- ▶ Ten aanzien van kindvriendelijk taalgebruik en toegang tot kosteloze tolken dient bijzondere aandacht besteed te worden aan groepen in bijzonder kwetsbare situaties, waaronder begrepen kinderen met een beperking, kinderen die tot een etnische minderheid behoren, vluchtelingenkinderen, migrantenkinderen en kinderen uit minderheidsgroepen. Daaronder valt het inschakelen van tolken en deskundigen op het gebied van Augmentatieve en Alternatieve Communicatie (AAC).

	3	Bescherming van het privé- en gezinsleven: Wetgeving die de identiteit van kinderen beschermt en waarin vertrouwelijkheidsregels worden vastgesteld, wordt uitgevaardigd en ingevoerd
Definitie	Het recht op privacy van kinderen en hun persoonsgegevens moeten in alle stadia van de procedure beschermd worden. Om dit recht te waarborgen, dienen staten: ▶ wetgeving aan te nemen die anonimiteit garandeert en de identiteit, privacy en persoonsgegevens van kinderen beschermt tijdens procedures, met name bij het opnemen van verhoren; ▶ regels vast te stellen en opleiding aan te bieden over vertrouwelijkheid en gegevensbescherming voor professionals die met en voor kinderen werken; ▶ het voor kinderen, met name kindslachtoffers, mogelijk te maken om verhoord te worden en bewijs te leveren met behulp van audiovisuele middelen;³ ▶ het voor alle kinderen mogelijk te maken, met name kinderen die met het jeugdstrafrecht in aanraking komen, om achter gesloten deuren verhoord te worden en bewijs te leveren in plaats van in het openbaar: d.w.z. uitsluitend in aanwezigheid van de direct betrokkenen, mits hun aanwezigheid kinderen niet belemmert bij het verstrekken van bewijs;⁴ ▶ de bekendmaking van persoonlijke informatie of gegevens over kinderen die bij een procedure betrokken zijn, te voorkomen; en ▶ wetgeving in te voeren om ervoor te zorgen dat zelfs wanneer informatie en gegevens over het kind onder professionals gedeeld worden, het recht van het kind op privacy nog steeds beschermd is.	
Gegevensbronnen (uitsluitend indicatief)	▶ Nationale wetgeving ▶ EU-wetgeving ▶ Algemene Verordening Gegevensbescherming ▶ EU-Richtlijn gegevensbescherming bij rechtshandhaving ▶ EU-Richtlijn seksueel misbruik van kinderen ▶ Belangrijkste nationale rechts- en beleidsinstrumenten ▶ IVRK en Algemene Opmerkingen, zienswijzen, evaluatierapporten en slotbeschouwingen van het Comité inzake de Rechten van het Kind ▶ De Algemene Verordening Gegevensbescherming van de Europese Unie ▶ Het Verdrag van de Raad van Europa inzake de bestrijding van strafbare feiten verbonden met elektronische netwerken (Verdrag van Boedapest) ▶ Het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (Verdrag van Istanbul) ▶ Het Verdrag van de Raad van Europa inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik (Verdrag van Lanzarote) ▶ Aanbeveling van de Raad van Europa CM/Rec(2018)7 van het Comité van Ministers inzake Richtlijnen voor de eerbiediging, bescherming en naleving van de rechten van het kind in de digitale omgeving	

3. Zie RICHTLIJN 2012/29/EU VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD van 25 oktober 2012 tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten, artikel 24.1.a): *“tijdens het strafrechtelijk onderzoek mag van elke ondervraging van het kindslachtoffer een audiovisuele opname worden gemaakt, die in de strafprocedure als bewijs mag worden gebruikt”*;
4. Zie paragraaf 9 van de Richtsnoeren van de Raad van Europa voor kindvriendelijke justitie.

Toetsingscriteria	▶ Staten kunnen de voortgang ten opzichte van de indicator meten met gebruikmaking van de volgende criteria: – Er is geen wetgeving die het recht van een kind op privacy beschermt of op grond waarvan gegevens in procedures beschermd zijn; – Op grond van nationale wetgeving kunnen kinderen met behulp van audiovisuele middelen en achter gesloten deuren verklaringen afleggen of verhoord worden in alle zaken die hen betreffen. Er is echter geen wet- of regelgeving betreffende vertrouwelijkheid, delen van gegevens of berichtgeving in de media van zaken waar kinderen bij betrokken zijn; – Op grond van nationale wetgeving kunnen kinderen met behulp van audiovisuele middelen en achter gesloten deuren verklaringen afleggen of verhoord worden in alle zaken die hen betreffen, en er is specifieke wet- of regelgeving voor de media en professionals over de bescherming van de privacy van kinderen; – De nationale wetgeving bevat uitgebreide bepalingen ter bescherming van de privacy van kinderen in procedures en van de vertrouwelijkheid van informatie over kinderen. Deze bepalingen gelden altijd wanneer kinderen met het rechtssysteem in aanraking komen.
Analyse-aantekeningen	▶ Staten dienen informatie te verstrekken over elke relevante tak van het recht (indien de middelen van de staat dit toestaan): – Civiel recht; – Strafrecht; – Bestuursrecht (waaronder begrepen migratiegerelateerde procedures). ▶ Voor elke tak van het recht dienen staten informatie te verstrekken over de volgende factoren om te garanderen dat zij hun voortgang ten opzichte van de indicator naar behoren beoordeeld hebben: – Gegevens die door de staat verzameld zijn of waarnaar door de staat verwezen wordt om de indicator te evalueren; – Door de staat genomen maatregelen om gegevens te verzamelen over de ervaring van kinderen met de indicator; – Feedback over hoe kinderen de indicator in de staat ervaren (indien de middelen van de staat dit toestaan).
Opmerkingen	▶ Algehele beoordeling: – volledig afgerond; – deels afgerond; – niet afgerond (waaronder begrepen geplande acties waar nog niet mee begonnen is). ▶ Voorbeelden van goede praktijken (best practises): ▶ Aandachtspunten: ▶ Aanbeveling(en):
Actiepunten (opvolging)	▶ Geef aan welke maatregelen u naar aanleiding van deze beoordeling gaat nemen om de voortgang ten opzichte van deze indicator te verbeteren.

PUNTEN

ter overweging:

- ▶ Het vereiste de identiteit van een kind te beschermen eindigt niet wanneer een kind meerderjarig wordt. Volgens de Richtsnoeren mag het strafregister van kinderen niet buiten het rechtssysteem openbaar gemaakt worden wanneer zij meerderjarig worden. Uitzonderingen op deze regel kunnen in beperkte omstandigheden gemaakt worden, waaronder begrepen op grond van de openbare veiligheid en wanneer het gaat om een functie waarbij mogelijk met kinderen gewerkt wordt.

	4	Veiligheid en opleiding: Alle professionals die met en voor kinderen in procedures werken, worden naar behoren gescreend en opgeleid
Definitie	Alle relevante professionals worden naar behoren gescreend, zijn bevoegd en worden vakkundig opgeleid om ervoor te zorgen dat zij geschikt zijn om met en voor kinderen te werken, met name kinderen in kwetsbare situaties. Nationaal recht, beleid en procedures zorgen ervoor dat: ▶ alle professionals die met kinderen in procedures werken en rechtstreeks contact met hen hebben naar behoren gescreend worden en bevoegd zijn om met kinderen te werken; ▶ op competentie gebaseerde opleidingen over kindvriendelijke justitie verzekerd zijn in de vooropleiding van professionals die voor en rechtstreeks met kinderen werken die bij een juridische procedure betrokken zijn; ▶ professionals de noodzakelijke interdisciplinaire opleiding krijgen over de rechten en behoeften van kinderen uit verschillende leeftijdscategorieën en over procedures die op hen afgestemd zijn; ▶ professionals opgeleid worden in communicatie met kinderen in alle leeftijdscategorieën en ontwikkelingsstadia, en met kinderen in bijzonder kwetsbare situaties; ▶ er continuïteit bestaat ten aanzien van de professionals die kinderen ondersteunen gedurende en na afloop van de procedure.	
Gegevensbronnen (uitsluitend indicatief)	▶ Nationale wetgeving ▶ Belangrijkste nationale rechtsinstrumenten en beleidsinstrumenten ▶ EU-wetgeving ▶ Nationaal geaccrediteerde beroepsopleidingsprogramma's voor alle genoemde disciplines ▶ Overheidsafdelingen, universiteiten en andere opleidingsinstituten ▶ IVRK en Algemene Opmerkingen, zienswijzen, evaluatierapporten en slotbeschouwingen van het Comité inzake de Rechten van het Kind	
Toetsingscriteria	▶ Staten kunnen de voortgang ten opzichte van de indicator meten met gebruikmaking van de volgende criteria: – Er is vrij beperkte of geen opleiding beschikbaar over procedures voor kindvriendelijke justitie voor professionals die voor en met kinderen werken die bij een juridische procedure betrokken zijn. Screening is niet landelijk consistent of wordt niet regelmatig geëvalueerd; – Competentiegerichte opleidingen over procedures voor kindvriendelijke justitie zijn vereist voor professionals die voor en met kinderen werken die betrokken zijn bij een juridische procedure. Er vindt een nationale screening plaats; – Competentiegerichte opleidingen over procedures voor kindvriendelijke justitie zijn vereist voor professionals die voor en met kinderen werken, en bij- en nascholing is verplicht voor professionals. Er vindt een nationale screening plaats; – Alle professionals die voor en met kinderen werken, moeten gespecialiseerd zijn in het werken met kinderen en de vereiste bij- en nascholing volgen over procedures voor kindvriendelijke justitie. Screening vindt plaats in overeenstemming met landelijke normen en wordt regelmatig geëvalueerd en bijgewerkt.	

Analyse-aantekeningen	▶ Staten dienen informatie te verstrekken over elke relevante tak van het recht (indien de middelen van de staat dit toestaan): – Civiel recht; – Strafrecht; – Bestuursrecht (waaronder begrepen migratiegerelateerde procedures). ▶ Voor elke tak van het recht dienen staten informatie te verstrekken over de volgende factoren om te garanderen dat zij hun voortgang ten opzichte van de indicator naar behoren beoordeeld hebben: – Gegevens die door de staat verzameld zijn of waarnaar door de staat verwezen wordt om de indicator te evalueren; – Door de staat genomen maatregelen om gegevens te verzamelen over de ervaring van kinderen met de indicator; – Feedback over hoe kinderen de indicator in de staat ervaren (indien de middelen van de staat dit toestaan).
Opmerkingen	▶ Algehele beoordeling: – volledig afgerond; – deels afgerond; – niet afgerond (waaronder begrepen geplande acties waar nog niet mee begonnen is). ▶ Voorbeelden van goede praktijken (best practises): ▶ Aandachtspunten: ▶ Aanbeveling(en):
Actiepunten (opvolging)	▶ Geef aan welke maatregelen u naar aanleiding van deze toetsing gaat nemen om de voortgang ten opzichte van deze indicator te verbeteren.

PUNTEN

ter overweging:

- ▶ Professionals die voor of met kinderen werken tijdens procedures waarbij kinderen betrokken zijn, zijn o.a. (niet-uitputtende lijst): advocaten, de rechterlijke macht, rechtshandavingsinstanties, sociaal werkers, centrale autoriteiten, zorgprofessionals, immigratieambtenaren, tolken, bemiddelaars, notarissen, deurwaarders, zorgverleners en personeel van zorginstellingen, gevangenispersoneel, jeugd- en jongerenwerkers, ambtenaren en overheidsfunctionarissen.

	5	Nationale wetgeving biedt alternatieven voor gerechtelijke, bestuurlijke en andere juridische procedures, zoals buitengerechtelijke afhandeling en alternatieve geschillenbeslechting
Definitie	Voor kinderen die betrokken zijn in juridische procedures worden alternatieven aanbevolen. Hieronder vallen kinderen die verdachte of beklaagde zijn in een strafrechtelijke procedure, kinderen in bestuursrechtelijke procedures (d.w.z. dat kinderen in het kader van migratie niet in hechtenis genomen dienen te worden, maar moeten worden verwezen naar gespecialiseerde instellingen) en kinderen in overige juridische procedures (waaronder begrepen civiele procedures). Met betrekking tot kinderen die verdachte of beklaagde zijn in een strafrechtelijke procedure dienen staten de invoering van maatregelen ter voorkoming van strafrechtelijke vervolging te bevorderen wanneer dat passend is.⁵ In de praktijk vallen de maatregelen in het algemeen in twee categorieën in te delen: Maatregelen om kinderen te allen tijde vóór of tijdens de desbetreffende procedure buiten het jeugdstrafrecht te houden (buitengerechtelijke afdoening); Maatregelen in het kader van gerechtelijke procedures. Bij de toepassing van maatregelen in beide categorieën dient de grootst mogelijke zorgvuldigheid in acht te worden genomen om ervoor te zorgen dat de mensenrechten en de procedurele waarborgen van het kind volledig geëerbiedigd en beschermd worden.⁶ Buitengerechtelijke afdoening houdt in dat zaken weggeleid worden van het formeel strafrechtstelsel, meestal naar bemiddeling of herstelrechtprogramma's of herstelrechtactiviteiten.⁷ Daarnaast dient er een scala aan regelingen beschikbaar te zijn, zoals zorg, begeleiding en toezicht, therapie, jeugdreclassering, pleegzorg, opleidings- en beroepsopleidingsprogramma's en andere alternatieven voor institutionele zorg, om ervoor te zorgen dat kinderen behandeld worden op een manier die goed is voor hun welzijn en die in verhouding staat tot hun omstandigheden en het strafbare feit. Alternatieve geschillenbeslechting dient tevens aangemoedigd te worden in alle procedures waarbij kinderen betrokken zijn wanneer dit in het belang van het kind is. NB: Buitengerechtelijke afhandeling en alternatieven voor juridische procedures / voorlopige hechtenis dienen de nodige aandacht te krijgen voorafgaand aan en tijdens procedures (zie Deel III/B/1 en 2).	
Gegevensbronnen (uitsluitend indicatief)	▶ Nationale wetgeving en procedurevoorschriften ▶ Nationale jurisprudentie, jurisprudentie van het EHRM en het HvJ van de EU ▶ Aanbeveling CM/Rec (2008)11 van het Comité van Ministers aan lidstaten inzake de Europese regels voor jeugdige delinquenten aan wie sancties of maatregelen worden opgelegd ▶ EU-wetgeving (waaronder begrepen Richtlijn 2016/800, Verordening Brussel II bis) ▶ Wetgeving inzake herstelrecht ▶ VN-Verdrag inzake de rechten van het kind (IVRK) ▶ Standaard-minimumregels van de Verenigde Naties voor de jeugdstrafrechtspleging ("de Beijing-regels") ▶ IVRK en Algemene Opmerkingen, zienswijzen, evaluatierapporten en slotbeschouwingen van het Comité inzake de Rechten van het Kind	

5. IVRK, artikel 40(3)(b)

6. Algemene opmerking nr. 24 van het Comité voor de rechten van het kind, hierboven noot 16, in paragraaf 22.

7. Idem paragraaf 15-17.

Toetsingscriteria	▶ Staten kunnen de voortgang ten opzichte van de indicator meten met gebruikmaking van de volgende criteria: – Er zijn geen alternatieven van kracht voor gerechtelijke, bestuurlijke of andere juridische procedures; – Er zijn een aantal alternatieven van kracht voor gerechtelijke, bestuurlijke of andere juridische procedures, maar deze zijn zeer beperkt en worden uitsluitend toegepast bij lichte overtredingen die anders niet zouden zijn voortgezet; – Er zijn alternatieven van kracht voor gerechtelijke, bestuurlijke of andere juridische procedures die toepasbaar zijn op een breed scala aan situaties waarbij kinderen betrokken zijn, maar kinderen hebben in deze zaken weinig inspraak en mogen geen weloverwogen persoonlijke keuzes maken; – Er zijn alternatieven van kracht voor gerechtelijke, bestuurlijke of andere juridische procedures die het beginsel van het belang van het kind eerbiedigen en die van toepassing zijn op een breed scala aan situaties waarbij kinderen betrokken zijn, en kinderen kunnen keuzes maken met bijstand van een advocaat en/of aan de hand van juridisch advies.
Analyse-aantekeningen	▶ Staten dienen informatie te verstrekken over elke relevante tak van het recht (indien de middelen van de staat dit toestaan): – Civiel recht; – Strafrecht; – Bestuursrecht (waaronder begrepen migratiegerelateerde procedures). ▶ Voor elke tak van het recht dienen staten informatie te verstrekken over de volgende factoren om te garanderen dat zij hun voortgang ten opzichte van de indicator naar behoren beoordeeld hebben: – Gegevens die door de staat verzameld zijn of waarnaar door de staat verwezen wordt om de indicator te evalueren; – Door de staat genomen maatregelen om gegevens te verzamelen over de ervaring van kinderen met de indicator; – Feedback over hoe kinderen de indicator in de staat ervaren (indien de middelen van de staat dit toestaan).
Opmerkingen	▶ Algehele beoordeling: – volledig afgerond; – deels afgerond; – niet afgerond (waaronder begrepen geplande acties waar nog niet mee begonnen is). ▶ Voorbeelden van goede praktijken (best practises): ▶ Aandachtspunten: ▶ Aanbeveling(en):
Actiepunten (opvolging)	▶ Geef aan welke maatregelen u naar aanleiding van deze beoordeling gaat nemen om de voortgang ten opzichte van deze indicator te verbeteren.

B. Kindvriendelijke justitie voor kinderen die met het jeugdstrafrecht in aanraking komen

Kinderen die in aanraking komen met het jeugdstrafrecht, vormen niet de meerderheid van degenen die met justitie te maken krijgen. Voor hen staat er echter veel op het spel. Zij kunnen te maken krijgen met ernstige gevolgen voor hun grondrechten, zoals vrijheidsbeneming. Zoals bepaald in de Richtsnoeren van de Raad van Europa, dient een kindvriendelijk rechtssysteem daarom te beschikken over specifieke bepalingen die zijn afgestemd op de behoeften van deze specifieke groep kinderen.

6	In nationaal recht worden specifieke bepalingen vastgesteld voor kinderen die met het jeugdstrafrecht in aanraking komen
6a	In nationale wetgeving worden normen vastgesteld voor het jeugdstrafrecht, waaronder de minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid (MACR) voor alle zaken, in overeenstemming met Europese en internationale standaarden
Definitie	De minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid is de minimumleeftijd waaronder de wet bepaalt dat kinderen niet in staat zijn het strafrecht te overtreden.⁸ Conform het IVRK dienen staten een minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid in te stellen waaronder kinderen niet in staat geacht worden om het strafrecht te overtreden.⁹ (i) Het juridisch kader van de staat waarborgt dat kinderen die een strafbaar feit plegen vóór het bereiken van de minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid, niet formeel kunnen worden vervolgd of strafrechtelijk verantwoordelijk kunnen worden gehouden Kinderen jonger dan de minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid dienen afhankelijk van hun behoeften passende hulp en zorg te krijgen van de bevoegde autoriteiten en mogen niet aangemerkt worden als kinderen die strafbare feiten hebben gepleegd. Vroegtijdige interventie bij kinderen die jonger zijn dan de minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid vereist een kindvriendelijke en geïntegreerde multidisciplinaire reactie op de eerste tekenen van gedrag die, als het kind de minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid zou hebben bereikt, als strafbaar beschouwd zouden worden. Er dienen empirisch onderbouwde interventieprogramma's ontwikkeld te worden die niet alleen de meervoudige psychosociale oorzaken van dergelijk gedrag weerspiegelen, maar ook de beschermende factoren die de veerkracht kunnen versterken. Interventies dienen voorafgegaan te worden door een uitgebreide en interdisciplinaire beoordeling van de behoeften van het kind. Als hoogste prioriteit dienen kinderen in hun familie en gemeenschap ondersteund te worden. In de uitzonderlijke situaties waarin uithuisplaatsing noodzakelijk is, dient deze alternatieve zorg bij voorkeur in een gezinsomgeving plaats te vinden, hoewel plaatsing in residentiële zorg in sommige gevallen passend kan zijn om de nodige professionele diensten te verlenen. Het mag echter alleen gebruikt worden als uiterste maatregel en voor de kortst mogelijke passende duur en dient aan rechterlijke toetsing onderworpen te worden. Een systemische preventieve aanpak vereist ook het voorkomen van instroom in het jeugdstrafrecht door het decriminaliseren van overtredingen die vaak het gevolg zijn van armoede, dakloosheid of huiselijk geweld, zoals schoolverzuim, weglopen, bedelen of op verboden terrein komen Conform het IVRK dienen staten een minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid in te stellen waaronder kinderen niet in staat geacht worden om het strafrecht te overtreden.¹⁰ Het vaststellen van een minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid onder de 14 jaar wordt internationaal als onaanvaardbaar beschouwd. Het Comité voor de rechten van het kind raadt staten die partij zijn aan om 14 jaar als de absolute minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid te beschouwen.¹¹ Zodra een minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid vastgesteld is, mogen hierop geen uitzonderingen worden gemaakt, ook niet wanneer sprake is van ernstige strafbare feiten.¹²

8. Algemene opmerking nr. 24 van het Comité voor de rechten van het kind, hierboven noot 16 in paragraaf 6 en 30.

9. Idem paragraaf 40(3)(a).

10. Idem paragraaf 40(3)(a).

11. Idem paragraaf 33.

12. Idem paragraaf 35.

Definitie	Indien er geen betrouwbaar bewijs van leeftijd is, dient het voordeel van de twijfel te worden toegepast. Een kind dat geen geboorteakte heeft, dient deze onmiddellijk en kosteloos van de staat te ontvangen wanneer het de leeftijd dient aan te tonen. Staten dienen tevens andere documentatie en bewijs te aanvaarden (waaronder begrepen de getuigenis van leraren en godsdienstige leiders) om de leeftijd vast te stellen van een kind dat geen geboorteakte kan overleggen. Documenten dienen als echt beschouwd te worden tenzij het tegendeel bewezen wordt.¹³ (ii) Het juridisch kader van de staat dient te waarborgen dat kinderen die een strafbaar feit plegen: – vóór het bereiken van de minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid niet formeel kunnen worden vervolgd of strafrechtelijk aansprakelijk gehouden kunnen worden (d.w.z. dat tegen hen geen strafrechtelijke procedure ingesteld kan worden). Kinderen jonger dan de minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid dienen afhankelijk van hun behoeften passende hulp en zorg te krijgen van de bevoegde autoriteiten; – tussen de minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid en de wettelijke meerderjarigheidsleeftijd zonder uitzondering onder een gespecialiseerd jeugdstrafrechtstelsel vallen.
Gegevensbronnen (uitsluitend indicatief)	▶ Nationale grondwet ▶ Nationale wetgeving en procedurevoorschriften ▶ Nationale jurisprudentie, jurisprudentie van het EHRM en het HvJ van de EU ▶ Wetgeving van de Europese Unie (bijv. Richtlijn 2016/800) ▶ Aanbeveling CM/Rec (2008)11 van het Comité van Ministers aan lidstaten inzake de Europese regels voor jeugdige delinquenten aan wie sancties of maatregelen worden opgelegd ▶ IVRK en Algemene Opmerkingen, zienswijzen, evaluatierapporten en slotbeschouwingen van het Comité inzake de Rechten van het Kind ▶ Standaardminimumregels van de Verenigde Naties voor de jeugdstrafrechtpleging (de Beijing-regels)

13. Idem paragraaf 44.

Toetsingscriteria	▶ Staten kunnen de voortgang ten opzichte van subindicator (i) meten met gebruikmaking van de volgende criteria: – Tegen kinderen onder de minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid wordt opgetreden door middel van een stelsel dat lijkt op een rechtssysteem/strafrechtelijk systeem waarin kinderen verantwoordelijk gehouden worden voor hun daden; – Er is, tot op zekere hoogte, sprake van een systeem dat gebaseerd is op een psychosociale benadering, maar kinderen worden nog steeds gestraft voor strafbare feiten die zij mogelijk hebben begaan; – Er is een systeem dat gebaseerd is op een psychosociale benadering waarin absolute prioriteit gegeven wordt aan de ondersteuning van kinderen in hun gezin en de eerbiediging van hun rechten, waaronder begrepen het recht om de beslissingen die voor hun opleiding/bescherming genomen worden, aan te vechten. Het stelsel mist echter een systemische aanpak om te voorkomen dat kinderen in aanraking komen met het jeugdstrafrecht en kinderen kunnen gecriminaliseerd worden voor statusdelicten; – Er is een systeem dat gebaseerd is op een psychosociale benadering waarin absolute prioriteit gegeven wordt aan de ondersteuning van kinderen in hun gezin en de eerbiediging van hun rechten, waaronder begrepen het recht om de beslissingen die voor hun opleiding/bescherming genomen worden, aan te vechten. Het stelsel heeft een systemische aanpak om te voorkomen dat kinderen in aanraking komen met het jeugdstrafrecht en er is een focus op het decriminaliseren van lichte overtredingen, waaronder begrepen statusdelicten. ▶ Staten kunnen de voortgang ten opzichte van subindicator (ii) meten met gebruikmaking van de volgende criteria: – Er is bij wet geen minimumleeftijd vastgesteld voor strafrechtelijke aansprakelijkheid; – Er is bij wet een minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid vastgesteld, maar er gelden uitzonderingen waarbij jongere kinderen vervolgd kunnen worden; – Er is bij wet een minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid vastgesteld, zonder uitzondering, maar deze is lager dan 14 jaar; – Er is bij wet een minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid vastgesteld, zonder uitzondering, op 14 jaar of ouder.
---------------------------------	--

	▶ Staten kunnen de voortgang ten opzichte van subindicator (iii) meten met gebruikmaking van de volgende criteria: – De minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid wordt voor alle zaken onder de 14 jaar gesteld. Strafrechtelijke procedures tegen kinderen boven de minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid zijn in overwegende mate bestraffend van aard en daarvoor gelden voornamelijk dezelfde regels als voor strafrechtelijke procedures tegen volwassenen. Voor kinderen onder de minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid geldt tevens een stelsel dat lijkt op een rechtssysteem/strafrechtelijk systeem dat een bestraffende aanpak hanteert en weinig of geen kindvriendelijke kenmerken heeft; – De minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid wordt voor sommige zaken onder de 14 jaar gesteld. Voor kinderen boven de minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid zijn procedures voornamelijk bestraffend van aard en daarvoor gelden in veel opzichten dezelfde regels als voor volwassenen, hoewel er bepaalde elementen geïntroduceerd zijn die specifiek zijn aangepast aan de behoeften van kinderen. Voor kinderen onder de minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid is het rechtssysteem, tot op zekere hoogte, gebaseerd op een psychosociale benadering, maar het behoudt een voornamelijk bestraffend karakter; – De minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid wordt op 14 jaar of daarboven gesteld. Voor kinderen boven de minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid zijn procedures over het algemeen nog steeds bestraffend van aard, maar herstelrecht en kindbeschermings-/opleidingsperspectief zijn gangbaarder geworden en kinderen profiteren voornamelijk van degelijk uitgewerkte kenmerken van kindvriendelijke justitie. Voor kinderen onder de minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid is het rechtssysteem gebaseerd op een psychosociale benadering, waarin prioriteit gegeven wordt aan de ondersteuning van kinderen in hun gezin en de eerbiediging van hun rechten, waaronder het recht om de beslissingen die voor hun opleiding/bescherming genomen worden, aan te vechten. Er is echter geen systemische aanpak om te voorkomen dat kinderen in aanraking komen met het jeugdstrafrecht, en kinderen kunnen gecriminaliseerd worden vanwege statusdelicten; – De minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid wordt op 14 jaar of daarboven gesteld. Voor kinderen boven de minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid worden procedures in overwegende mate gekenmerkt door herstelrecht en kindbeschermings-/opleidingsperspectief, en kinderen profiteren altijd van de degelijk uitgewerkte kenmerken van kindvriendelijke justitie. Voor kinderen onder de minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid is het rechtssysteem gebaseerd op een psychosociale benadering, waarin absolute prioriteit gegeven wordt aan de ondersteuning van kinderen in hun gezin en de eerbiediging van hun rechten, waaronder begrepen het recht om de beslissingen die voor hun opleiding/bescherming genomen worden, aan te vechten. Er is sprake van een systemische aanpak om te voorkomen dat kinderen in aanraking komen met het jeugdstrafrecht en er is een focus op het decriminaliseren van overtredingen, waaronder begrepen statusdelicten.
Analyse-aantekeningen	▶ Staten dienen informatie te verstrekken over elke relevante tak van het recht (indien de middelen van de staat dit toestaan): – Civiel recht; – Strafrecht; – Bestuursrecht (waaronder begrepen migratiegerelateerde procedures). ▶ Voor elke tak van het recht dienen staten informatie te verstrekken over de volgende factoren om te garanderen dat zij hun voortgang ten opzichte van de indicator naar behoren beoordeeld hebben: – Gegevens die door de staat verzameld zijn of waarnaar door de staat verwezen wordt om de indicator te evalueren; – Door de staat genomen maatregelen om gegevens te verzamelen over de ervaring van kinderen met de indicator; – Feedback over hoe kinderen de indicator in de staat ervaren (indien de middelen van de staat dit toestaan).

Opmerkingen	▶ Algehele beoordeling: – volledig afgerond; – deels afgerond; – niet afgerond (waaronder begrepen geplande acties waar nog niet mee begonnen is). ▶ Voorbeelden van goede praktijken (best practises): ▶ Aandachtspunten: ▶ Aanbeveling(en):
Actiepunten (opvolging)	▶ Geef aan welke maatregelen u naar aanleiding van deze toetsing gaat nemen om de voortgang ten opzichte van deze indicator te verbeteren.

PUNTEN

ter overweging:

- ▶ **Vroegtijdige interventie** bij kinderen onder de minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid vereist een kindvriendelijke en geïntegreerde multidisciplinaire reactie op de eerste tekenen van gedrag die, als het kind de minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid zou hebben bereikt, als een strafbaar feit beschouwd zouden worden.
- ▶ **Een systemische aanpak van preventie** vereist ook het voorkomen van instroom in het jeugdstrafrecht door het **decriminaliseren van overtredingen** die vaak het gevolg zijn van armoede, dakloosheid of huiselijk geweld, zoals schoolverzuim, weglopen, bedelen of op verboden terrein komen.
- ▶ Kinderen die het slachtoffer zijn van seksuele uitbuiting en adolescenten die met wederzijds goedvinden seksuele handelingen met elkaar ondernemen, worden soms ook gecriminaliseerd. Staten dienen deze handelingen, ook wel **statusdelicten** genoemd, uit hun wetgeving te schrappen.
- ▶ Het jeugdstrafrecht moet ook bescherming bieden aan kinderen die op het moment van het plegen van het misdrijf nog geen 18 jaar oud waren, maar die tijdens het (straf)proces of de straftoemeting **meerderjarig worden**.

	6b Nationale wetgeving, beleid of regelgeving bevat richtlijnen voor wetshandavingsinstanties over het gebruik van geweld en dwangmiddelen tegen kinderen, om onrechtmatig of disproportioneel geweld te voorkomen
Definitie	De politie moet de persoonlijke rechten en waardigheid van alle kinderen eerbiedigen en rekening houden met hun kwetsbaarheid, d.w.z. met hun leeftijd en rijpheid en met eventuele bijzondere behoeften, waaronder begrepen bijzondere behoeften als gevolg van een lichamelijke of verstandelijke beperking of communicatieproblemen. Er dienen duidelijke regels te worden opgesteld ter voorkoming van het gebruik van dwang of geweld bij de uitvoering van beslissingen, bezoekenregelingen bijvoorbeeld, om verdere traumatisering te voorkomen.
Gegevensbronnen (uitsluitend indicatief)	▶ Nationale regels en protocollen over de rechten van het kind ▶ Nationale jurisprudentie, jurisprudentie van het EHRM en het HvJ van de EU ▶ EU-wetgeving (bijv. Richtlijn 2016/800, Slachtofferrichtlijn), migratiewetgeving ▶ IVRK en Algemene Opmerkingen, zienswijzen, evaluatierapporten en slotbeschouwingen van het Comité inzake de Rechten van het Kind ▶ Standaard-minimumregels van de Verenigde Naties voor de jeugdstrafrechtpleging ("de Beijing-regels")
Toetsingscriteria	▶ Staten kunnen de voortgang ten opzichte van de indicator meten met gebruikmaking van de volgende criteria: – Er is geen wetgeving, beleid of regelgeving over het gebruik van geweld en dwangmiddelen tegen kinderen; – Er zijn richtlijnen, beleid of regelgeving over het gebruik van geweld en dwangmiddelen tegen kinderen, maar de desbetreffende bepalingen worden niet goed toegepast of maken geen onderscheid tussen kinderen en volwassenen; – Er zijn richtlijnen en er is beleid of regelgeving over het gebruik van geweld en dwangmiddelen tegen kinderen, en deze worden doorgaans toegepast door de meeste wethandavingsinstanties die deze regels op adequate wijze afstemmen op de behoeften van kinderen; – Nationale wetgeving, beleid en regelgeving bieden richtlijnen voor het gebruik van geweld en dwangmiddelen tegen kinderen. Zulks wordt doorgaans door de meeste wetshandavingsinstanties toegepast EN er zijn onafhankelijke en kindvriendelijke toezicht- en controlemechanismen, alsmede klachtmechanismen.
Analyse-aantekeningen	▶ Staten dienen informatie te verstrekken over elke relevante tak van het recht (indien de middelen van de staat dit toestaan): – Civiel recht; – Strafrecht; – Bestuursrecht (waaronder begrepen migratiegerelateerde procedures). ▶ Voor elke tak van het recht dienen staten informatie te verstrekken over de volgende factoren om te garanderen dat zij hun voortgang ten opzichte van de indicator naar behoren beoordeeld hebben: – Gegevens die door de staat verzameld zijn of waarnaar door de staat verwezen wordt om de indicator te evalueren; – Door de staat genomen maatregelen om gegevens te verzamelen over de ervaring van kinderen met de indicator; – Feedback over hoe kinderen de indicator in de staat ervaren (indien de middelen van de staat dit toestaan).

Opmerkingen	▶ Algehele beoordeling: – volledig afgerond; – deels afgerond; – niet afgerond (waaronder begrepen geplande acties waar nog niet mee begonnen is). ▶ Voorbeelden van goede praktijken (best practises) : ▶ Zaken die aangepakt moeten worden: ▶ Aanbeveling(en):
Actiepunten (opvolging)	▶ Geef aan welke maatregelen u naar aanleiding van deze toetsing gaat nemen om de voortgang ten opzichte van deze indicator te verbeteren.

	6c Nationale wetgeving en het rechtssysteem van de staat erkennen en reguleren alle vormen van vrijheidsbeneming van kinderen
Definitie	Vrijheidsbeneming of inperking van bewegingsvrijheid kan in verschillende situaties voorkomen, vóór, tijdens en na afloop van de procedure: ▶ aanhouding / invezekeringstelling; ▶ voorlopige hechtenis en detentie, of instellingen en voorzieningen op maat voor kinderen; ▶ kinderen die in hechtenis worden gehouden of vastzitten vanwege immigratie; ▶ kinderen die in hechtenis worden gehouden of vastzitten vanwege hun betrokkenheid bij een gewapend conflict; ▶ huisarrest of andere beperkingen van de bewegingsvrijheid voorafgaand aan de procedure; ▶ kinderen die door hun ouders of wettelijke voogd in een instelling geplaatst worden en deze niet uit eigen vrije wil mogen verlaten, terwijl hun opname niet het gevolg is van een besluit van een overheidsinstantie. Er is nationale wetgeving en er zijn maatregelen om ervoor te zorgen dat: ▶ vrijheidsbeneming van kinderen in elke situatie een uiterste maatregel is en voor de kortst mogelijke periode geldt; ▶ detentie van kinderen in het kader van immigratie voorkomen wordt; ▶ de rechten van kinderen van wie de vrijheid is ontnomen op adequate wijze beschermd worden; ▶ de rechten van het kind worden gerespecteerd tijdens de gehele periode van vrijheidsbeneming. Om te garanderen dat de vereiste procedurele rechten en waarborgen met betrekking tot vrijheidsbeneming van kinderen van kracht zijn, moet nationale wetgeving voorschrijven dat: ▶ vrijheidsbeneming van kinderen een uitzondering vormt en niet de algemeen geldende regel is; ▶ er specifieke niet tot vrijheidsbeneming strekkende maatregelen en andere alternatieven bestaan voor aanhouding, hechtenis, gevangenisstraf of een andere vorm van plaatsing in een instelling, en dat deze bij voorkeur toegepast worden in plaats van vrijheidsbeneming; ▶ voorlopige hechtenis uitsluitend toegestaan is onder bepaalde omstandigheden die in lijn zijn met de normen die zijn vastgesteld op grond van het IVRK, EVRM en EU-wetgeving; en ▶ kinderen het recht hebben om de rechtmatigheid van de (initiële en voortdurende) vrijheidsbeneming aan te vechten en/of hun plaatsing periodiek te laten toetsen, in overeenstemming met regels en procedures op grond van nationaal en internationaal recht (zie artikel 37 (d) IVRK, artikel 25 IVRK en artikel 5 EVRM).

	Dienovereenkomstig dienen lidstaten ervoor te zorgen dat wanneer kinderen hun vrijheid wordt ontnomen de nationale wetgeving erin voorziet (niet uitputtende lijst): ▶ dat kinderen apart van volwassenen vastgehouden worden, anders dan in uitzonderlijke situaties wanneer blijkt dat dit in het belang van het kind is; ▶ dat jongens apart van meisjes vastgehouden worden, behalve in situaties waarin blijkt dat dit in het belang van het kind is; ▶ dat voortdurend en betekenisvol contact met familie en vrienden mogelijk is; ▶ dat de omstandigheden veilig en passend zijn om aan de behoeften van kinderen voldoen; ▶ dat elk kind dat in hechtenis gehouden wordt toegang heeft tot borgtocht; ▶ dat er een onafhankelijk nationaal preventiemechanisme is in overeenstemming met de regels die zijn opgesteld door OPCAT, het Facultatief Protocol bij het VN-Verdrag tegen foltering; ▶ dat er een doeltreffend klachtmechanisme is, waarvan kinderen op de hoogte gesteld worden en waartoe ze toegang hebben.
Gegevensbronnen (uitsluitend indicatief)	▶ Nationale regels en protocollen over de rechten van het kind ▶ Nationale jurisprudentie, jurisprudentie van het EHRM en het HvJ van de EU ▶ IVRK en Algemene Opmerkingen, zienswijzen, evaluatierapporten en slotbeschouwingen van het Comité inzake de Rechten van het Kind ▶ EU-wetgeving (bijv. Richtlijn 2016/800) ▶ EU-migratieacquis ▶ Standaard-minimumregels van de Verenigde Naties voor jeugdstrafrechtspeling ("de Beijing-regels")
Toetsingscriteria	▶ Staten kunnen de voortgang ten opzichte van de indicator meten met gebruikmaking van de volgende criteria: – Er zijn geen wettelijke bepalingen die vrijheidsbeneming of de beperking van bewegingsvrijheid van kinderen voorafgaand aan procedures voorkomen en er zijn geen waarborgen van kracht om de rechten te beschermen van kinderen die vastgehouden worden, waaronder in migratiezaken; – Er zijn een aantal wettelijke bepalingen die vrijheidsbeneming of de beperking van bewegingsvrijheid van kinderen voorafgaand aan procedures voorkomen, waaronder in migratiezaken. Dit kan onder meer inhouden dat de mogelijkheid van wetshandhavingsinstanties om kinderen te arresteren en hun vrijheid te ontnemen wordt beperkt, of dat de duur van het verblijf in arrestantencellen wordt beperkt. Deze maatregelen worden echter niet regelmatig toegepast; er is slechts beperkte controle op de politiebewaring van kinderen en er zijn enkele waarborgen van kracht ter bescherming van de rechten van kinderen van wie de vrijheid is ontnomen, waaronder de verplichte scheiding van jongens en meisjes; – Er zijn wettelijke bepalingen die vrijheidsbeneming of de beperking van bewegingsvrijheid van kinderen voorafgaand aan procedures voorkomen, waaronder in migratiezaken. Voorbeelden hiervan zijn het beperken van de bevoegdheid van wetshandhavingsinstanties om kinderen te arresteren en hun vrijheid te ontnemen, evenals het beperken van de duur van de opsluiting in een arrestantencel. Deze maatregelen worden regelmatig toegepast, maar aan voorlopige hechtenis wordt nog steeds de voorkeur gegeven. Voorts is er een onafhankelijke controle van de opsluiting van kinderen voorafgaand aan procedures en zijn er waarborgen van kracht ter bescherming van de meeste rechten van kinderen van wie de vrijheid ontnomen wordt. Er bestaat ook een klachtmechanisme voor kinderen van wie de vrijheid ontnomen is of van wie de bewegingsvrijheid is beperkt;

Toetsingscriteria	– Er gelden zeer strenge wettelijke bepalingen die de vrijheidsbeneming of de beperking van bewegingsvrijheid van kinderen voorafgaand aan procedures voorkomen, waaronder in migratiezaken. Kinderen wordt zelden hun vrijheid ontnomen, behalve in uitzonderlijke gevallen waarin is aangetoond is dat vrijheidsbeneming een uiterste maatregel is en slechts voor de kortst mogelijke duur wordt toegepast. Er is een onafhankelijke controle van de detentie van kinderen voorafgaand aan procedures en er zijn waarborgen van kracht ter bescherming van de rechten van kinderen van wie de vrijheid is ontnomen of van wie de bewegingsvrijheid is beperkt. Er bestaat ook een klachtmechanisme voor kinderen van wie de vrijheid ontnomen is of van wie de bewegingsvrijheid is beperkt.
Analyse-aantekeningen	► Staten dienen informatie te verstrekken over elke relevante tak van het recht (indien de middelen van de staat dit toestaan): – Civiel recht; – Strafrecht; – Bestuursrecht (waaronder begrepen migratiegerelateerde procedures).
	► Voor elke tak van het recht dienen staten informatie te verstrekken over de volgende factoren om te garanderen dat zij hun voortgang ten opzichte van de indicator naar behoren beoordeeld hebben: – Gegevens die door de staat verzameld zijn of waarnaar door de staat verwezen wordt om de indicator te evalueren; – Door de staat genomen maatregelen om gegevens te verzamelen over de ervaring van kinderen met de indicator; – Feedback over hoe kinderen de indicator in de staat ervaren (indien de middelen van de staat dit toestaan).
Opmerkingen	► Algehele beoordeling: – volledig afgerond; – deels afgerond; – niet afgerond (waaronder begrepen geplande acties waar nog niet mee begonnen is). ► Voorbeelden van goede praktijken (best practises): ► Aandachtspunten: ► Aanbeveling(en):
Actiepunten (opvolging)	► Geef aan welke maatregelen u naar aanleiding van deze toetsing gaat nemen om de voortgang ten opzichte van deze indicator te verbeteren.

Kindvriendelijke justitie invoeren: belangrijke instellingen & mechanismen

	1	Bestaan en inzet van gespecialiseerde rechtshandhavingseenheden, speciaal opgeleide functionarissen en bijbehorende waarborgen
Definitie		Rechtshandhavinginstanties moeten speciale eenheden inzetten, bestaande uit functionarissen en leden die speciaal zijn opgeleid om om te gaan met situaties waarbij kinderen betrokken zijn (vermeende of herkende daders, slachtoffers, getuigen, klagers). Het opzetten van gespecialiseerde rechtshandhavingseenheden, bij voorkeur interdisciplinair van aard, is een efficiënte manier om de kindvriendelijke behandeling van minderjarige slachtoffers en getuigen te waarborgen en om secundaire victimisatie te voorkomen. In de praktijk kunnen – afhankelijk van de nationale context– gespecialiseerde eenheden en diensten worden opgezet of ingericht voor minderjarige slachtoffers en getuigen of voor alle kinderen die met het (jeugdstraf)recht in aanraking komen, d.w.z. minderjarige slachtoffers, minderjarige getuigen alsmede vermeende of herkende minderjarige daders. Er bestaan waarborgen voor minderjarige slachtoffers en getuigen ter voorkoming van secundaire victimisatie, waaronder maatregelen ter voorkoming van herhaalde ondervraging. Er bestaan mechanismen om ervoor te zorgen dat kinderen die met rechtshandhavinginstanties in aanraking komen, op een kindvriendelijke manier over hun rechten geïnformeerd worden. Er zijn waarborgen van kracht om ervoor te zorgen dat kinderen die met het jeugdstrafrecht in aanraking komen, bezoek kunnen ontvangen van hun ouders of wettelijke voogden en toegang hebben tot kosteloze rechtsbijstand, juridisch advies, juridische bijstand en -vertegenwoordiging.
Gegevensbronnen (uitsluitend indicatief)		▶ Nationale regels en protocollen over de rechten van het kind ▶ Nationale jurisprudentie, jurisprudentie van het EHRM en het HvJ van de EU ▶ IVRK en Algemene Opmerkingen, zienswijzen, evaluatierapporten en slotbeschouwingen van het Comité inzake de Rechten van het Kind ▶ EU-wetgeving ▶ Richtlijn 2011/36/EU inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers daarvan ▶ Richtlijn 2024/1385/EU ter bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld ▶ Richtlijn 2016/800/EU betreffende procedurele waarborgen voor kinderen die verdachte of beklaagde zijn in een strafprocedure ▶ Richtlijn 2012/29/EU Slachtofferrichtlijn ▶ Standaard-minimumregels van de Verenigde Naties voor de jeugdstrafrechtpleging ("de Beijing-regels").

Toetsingscriteria	▶ Staten kunnen de voortgang ten opzichte van de indicator meten met gebruikmaking van de volgende criteria: – Er zijn geen gespecialiseerde eenheden die zich richten op de omstandigheden van kinderen, of ze nu met het jeugdstrafrecht in aanraking gekomen zijn of slachtoffers of getuigen zijn; – Er zijn eenheden die zich richten op de omstandigheden van kinderen, of ze nu met het jeugdstrafrecht in aanraking gekomen zijn of slachtoffers of getuigen zijn, maar die bestaan uitsluitend in sommige delen van het land/steden en zijn niet gespecialiseerd. Er zijn geen waarborgen van kracht ter voorkoming van secundaire victimisatie of het opnieuw verhoren van kinderen die met het (jeugdstraf)recht in aanraking komen; – Er zijn in de meeste steden gespecialiseerde eenheden die zich richten op de omstandigheden van kinderen, of ze nu met het jeugdstrafrecht in aanraking gekomen zijn of slachtoffers of getuigen zijn, en ze ontvangen gerichte training op het gebied van kinderrechten; – Er zijn in het hele land en in alle steden gespecialiseerde eenheden die zich richten op kinderen, of ze nu met het jeugdstrafrecht in aanraking gekomen zijn of slachtoffers of getuigen zijn, en ze krijgen regelmatig training op het gebied van kinderrechten. Er zijn uitgebreide waarborgen van kracht ter voorkoming van secundaire victimisatie of het opnieuw verhoren van kinderen die met het (jeugdstraf)recht in aanraking komen.
Analyse-aantekeningen	▶ Staten dienen informatie te verstrekken over elke relevante tak van het recht (indien de middelen van de staat dit toestaan): – Civiel recht; – Strafrecht; – Bestuursrecht (waaronder begrepen migratiegerelateerde procedures). ▶ Voor elke tak van het recht dienen staten informatie te verstrekken over de volgende factoren om te garanderen dat zij hun voortgang ten opzichte van de indicator naar behoren beoordeeld hebben: – Gegevens die door de staat verzameld zijn of waarnaar door de staat verwezen wordt om de indicator te evalueren; – Door de staat genomen maatregelen om gegevens te verzamelen over de ervaring van kinderen met de indicator; – Feedback over hoe kinderen de indicator in de staat ervaren (indien de middelen van de staat dit toestaan).
Opmerkingen	▶ Algehele beoordeling: – volledig afgerond; – deels afgerond; – niet afgerond (waaronder begrepen geplande acties waar nog niet mee begonnen is). ▶ Voorbeelden van goede praktijken (best practises): ▶ Aandachtspunten: ▶ Aanbeveling(en):
Actiepunten (opvolging)	Geef aan welke maatregelen u naar aanleiding van deze toetsing gaat nemen om de voortgang ten opzichte van deze indicator te verbeteren.

PUNTEN

ter overweging:

- ▶ Rechtshandavingsinstanties moeten de persoonlijke rechten en waardigheid van alle kinderen eerbiedigen en daarbij rekening houden met hun kwetsbaarheid, leeftijd, rijpheid en de eventuele bijzondere behoeften van kinderen met een lichamelijke of verstandelijke beperking of communicatieproblemen.

	2	Bestaan en inzet van gespecialiseerde rechtbanken voor kinderen en speciaal opgeleide rechters en medewerkers van de rechterlijke macht
Definitie		Gespecialiseerde rechtbanken, of aparte, gespecialiseerde kamers binnen reguliere rechtbanken voor kinderen die met justitie in aanraking komen, zijn een noodzakelijke minimumvoorziening. Er moeten gespecialiseerde rechtbanken of aparte, gespecialiseerde kamers binnen reguliere rechtbanken worden opgericht voor alle overige zaken die de rechten van het kind betreffen, ofwel <i>inherent</i> (zoals kindbescherming of familiezaken) ofwel <i>regulier</i> (zoals immigratie en asiel, voorzieningen voor kinderen met een beperking, psychische gezondheid van kinderen of speciale onderwijsbehoeften van kinderen). Wanneer er nog geen gespecialiseerde rechtbanken ingesteld zijn, dienen alle rechters en medewerkers van de rechterlijke macht een speciale opleiding over kinderrechten te hebben gevolgd, waaronder kindvriendelijke justitie, voordat aan hen zaken toegewezen worden die kinderen betreffen, waaronder jeugdstrafrecht, kindbescherming, publiek en privaat familierecht en immigratie- en asielzaken.
Gegevensbronnen (uitsluitend indicatief)		▶ Nationale wetgeving ▶ Structuur van het rechtssysteem, waaronder begrepen gespecialiseerde rechtbanken ▶ Nationale regels over scholing van rechters en gerechtsmedewerkers ▶ EU-wetgeving en -beleid (bijv. programma voor justitiële opleiding, Verordening Brussel II bis, EU-wetgeving die opleiding vereist: bijv. Slachtofferrichtlijn, Richtlijn ter bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, seksueel misbruik van kinderen, Richtlijn 2016/800 betreffende procedurele waarborgen, Richtlijn 2011/36/EU inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers daarvan) ▶ Nationale jurisprudentie, jurisprudentie van het EHRM en het HvJ van de EU ▶ Rapporten van de nationale orde van advocaten over voorzieningen voor kinderen ▶ IVRK en Algemene Opmerkingen, zienswijzen, evaluatierapporten en slotbeschouwingen van het Comité inzake de Rechten van het Kind ▶ Resoluties, aanbevelingen en richtsnoeren van de Raad van Europa

Toetsingscriteria	▶ Staten kunnen de voortgang ten opzichte van de indicator meten met gebruikmaking van de volgende criteria: – Er bestaat geen gespecialiseerde rechtbank voor kinderen. Rechters die zaken behandelen waarin kinderen betrokken zijn, hoeven geen speciale opleiding te volgen; – Gespecialiseerde rechtbanken (of kamers van rechtbanken) zijn uitsluitend beschikbaar voor kinderen “die met het jeugdstrafrecht in aanraking komen”. Ambtenaren en de rechterlijke macht worden speciaal opgeleid in jeugd(straf)recht en kindvriendelijke technieken; – Gespecialiseerde rechtbanken (of kamers van rechtbanken) zijn beschikbaar voor kinderen die met het jeugdstrafrecht in aanraking komen en in familierechtelijke procedures waarbij kinderen door de staat bij hun gezin weggehaald kunnen worden of het contact met hun gezin beperkt wordt. Ambtenaren en de rechterlijke macht worden speciaal opgeleid in jeugd(straf)recht en kindvriendelijke technieken; – Gespecialiseerde rechtbanken (of kamers van rechtbanken) zijn beschikbaar voor alle procedures en voor alle situaties (vermeende of herkende daders, slachtoffers, getuigen, partijen) waarbij kinderen ofwel (i) geconfronteerd worden met het gezag van de staat, zoals in verband met immigratie en asiel, voorzieningen voor kinderen met een beperking, psychische gezondheid van kinderen of speciale onderwijsbehoeften van kinderen ofwel (ii) bij familierechtprocedures betrokken zijn. Ambtenaren en de rechterlijke macht worden speciaal opgeleid in jeugd(straf)recht en kindvriendelijke technieken; – Naast het voorgaande zijn er regels, procedures en medewerkers om ervoor te zorgen dat er om feedback over deze zaken gevraagd wordt, dat deze feedback ontvangen wordt van de kinderen en meegenomen wordt in herzieningsprocedures.
Analyse-aantekeningen	▶ Staten dienen informatie te verstrekken over elke relevante tak van het recht (indien de middelen van de staat dit toestaan): – Civiel recht; – Strafrecht; – Bestuursrecht (waaronder begrepen migratiegerelateerde procedures). ▶ Voor elke tak van het recht dienen staten informatie te verstrekken over de volgende factoren om te garanderen dat zij hun voortgang ten opzichte van de indicator naar behoren beoordeeld hebben: – Gegevens die door de staat verzameld zijn of waarnaar door de staat verwezen wordt om de indicator te evalueren; – Door de staat genomen maatregelen om gegevens te verzamelen over de ervaring van kinderen met de indicator; – Feedback over hoe kinderen de indicator in de staat ervaren (indien de middelen van de staat dit toestaan).
Opmerkingen	▶ Algehele beoordeling: – volledig afgerond; – deels afgerond; – niet afgerond (waaronder begrepen geplande acties waar nog niet mee begonnen is). ▶ Voorbeelden van goede praktijken (best practises): ▶ Aandachtspunten: ▶ Aanbeveling(en):
Actiepunten (opvolging)	▶ Geef aan welke maatregelen u naar aanleiding van deze toetsing gaat nemen om de voortgang ten opzichte van deze indicator te verbeteren.

3	Kindvriendelijke mechanismen en ruimtes voor kinderopparticipatie die kinderen in staat stellen om hun recht op toegang tot het recht uit te oefenen
	De rechten van het kind om doeltreffend en zinvol te participeren staan centraal in kindvriendelijke justitie en de toegang van kinderen tot het recht. Alle stadia van de procedure moeten voldoen aan kindvriendelijke normen, waaronder de behandeling van kinderen en een kindvriendelijke inrichting van verhoorstudio's en rechtszalen. Deze eisen dienen te gelden voor alle procedures waarbij kinderen betrokken zijn, waaronder begrepen: ▶ strafrechtelijke procedures, ongeacht of kinderen betrokken zijn als (vermeende of herkende) daders van criminele activiteiten, slachtoffers of getuigen van een misdrijf; ▶ familierechtelijke procedures; ▶ procedures met betrekking tot zorg en bescherming; ▶ immigratieprocedures; ▶ overige civiele- of bestuursrechtelijke procedures; en ▶ alle overige juridische procedures, waaronder begrepen wettelijk toegestane procedures die niet gerechtelijk zijn.
	3a De rechten van het kind op toegang tot het recht en op informatie zijn gewaarborgd
Definitie	Er bestaan mechanismen om ervoor te zorgen dat kinderen bij aanvang van de procedure op een kindvriendelijke manier op de hoogte gesteld worden van het volgende: de reden voor de procedure, de rechten van het kind tijdens de procedure, de gang van zaken van de procedure, waaronder begrepen de rol van de verschillende betrokken partijen, en de mogelijke uitkomsten of rechtsmiddelen. Kinderen dienen toegang te hebben tot de rechter en de gerechtelijke procedure. Belemmeringen voor toegang, zoals de kosten van de procedure of het ontbreken van een advocaat, moeten weggenomen worden. Hieronder wordt begrepen dat kinderen: ▶ proactief geïnformeerd worden over hun rechten en de procedures, waaronder begrepen het recht op toegang tot het recht; ▶ toegang hebben tot juridische en overige relevante informatie; ▶ voorzien worden van passende middelen voor toegang tot het recht, waaronder begrepen toegang tot een kosteloze advocaat die namens henzelf optreedt; ▶ niet van toegang tot het recht uitgesloten zijn vanwege door de staat opgelegde leeftijdsgrenzen in strafrechtelijke, civiele of bestuursrechtelijke procedures; ▶ uitleg krijgen over beslissingen die hen aangaan op een manier die ze kunnen begrijpen; ▶ in staat zijn om weloverwogen beslissingen te nemen over bestaande procedurele waarborgen; ▶ toegang hebben tot procedures die op basis van een individuele beoordeling aan hun behoeften aangepast zijn; ▶ voorbereid worden voor een hoorzitting; ▶ de kans hebben om na een hoorzitting feedback te geven en te ontvangen.

	Het bovenstaande dient in de volgende gerechtelijke en bestuursrechtelijke procedures beschikbaar te zijn voor kinderen: ▶ strafrechtelijke procedures, ongeacht of kinderen betrokken zijn als vermeende daders van criminele activiteiten, slachtoffers of getuigen van een misdrijf; ▶ private familierechtprocedures, waaronder begrepen gezag, omgang, verhuizing, adoptie en relaties met biologische ouders, wettige ouders en pleegouders en broers en zussen; ▶ publieke familierechtprocedures zoals bescherming, zorg, plaatsing in een pleeggezin of afstand ter adoptie; ▶ immigratie- en asielpcedures, ongeacht of de kinderen zelf onderwerp van de procedure zijn of betrokken zijn bij de procedure waarvan hun ouders bijvoorbeeld het onderwerp vormen; ▶ procedures die gaan om belangrijke beslissingen in het leven van het kind, zoals opleiding, belangrijke medische behandelingen of naamswijziging; ▶ procedures waarbij het gaat om een overdracht van bevoegdheid.
Gegevensbronnen (uitsluitend indicatief)	▶ Nationale grondwet ▶ Nationale wetgeving, regels en protocollen voor het voeren van alle relevante gerechtelijke procedures ▶ Nationale en Europese jurisprudentie ▶ IVRK en Algemene Opmerkingen, zienswijzen, evaluatierapporten en slotbeschouwingen van het Comité inzake de Rechten van het Kind ▶ Resoluties, aanbevelingen en richtsnoeren van de Raad van Europa ▶ Toezichtrapporten inzake de doeltreffendheid en de kwaliteit van justitie van de Europese Commissie voor de Efficiëntie van Justitie (CEPEJ) ▶ Gegevens van FRA en de Europese Commissie over kindvriendelijke justitie, indien van toepassing
Toetsingscriteria	– Er zijn geen algemene regels of procedures van kracht (met betrekking tot gerechtelijke procedures die hen betreffen) op grond waarvan het vereist is dat informatie aan kinderen verstrekt wordt over de aard van en reden voor de procedure, hun toegang tot de rechter, hun rechten tijdens de procedure en de mogelijke resultaten; – Er zijn regels en procedures van kracht voor bepaalde procedures (graag specificeren) op grond waarvan het vereist is dat informatie verstrekt wordt aan betrokken kinderen over de aard van en reden voor de procedure, hun toegang tot de rechter, hun rechten tijdens de procedure en de mogelijke resultaten; – Er gelden regels en procedures die ervoor zorgen dat kinderen tijdens de procedure voortdurend informatie en uitleg ontvangen, samen met informatie over hun rechten en hoe zij op ontwikkelingen kunnen reageren. Er zijn regels en procedures die ervoor zorgen dat de uitkomst van de procedure en de gevolgen daarvan op een zinvolle, kindvriendelijke manier aan de betrokken kinderen worden meegedeeld en dat daarmee samenhangende vragen worden beantwoord, waaronder welke rechten kinderen hebben om te reageren op, of bezwaar te maken tegen de uitkomst of ertegen in beroep te gaan; – Naast het voorgaande zijn er regels, procedures en medewerkers om ervoor te zorgen dat feedback over deze zaken gevraagd wordt en dat deze feedback verkregen wordt van de kinderen en meegenomen wordt in herzieningsprocedures.

Analyse-aantekeningen	▶ Staten dienen informatie te verstrekken over elke relevante tak van het recht (indien de middelen van de staat dit toestaan): – Civiel recht; – Strafrecht; – Bestuursrecht (waaronder begrepen migratiegerelateerde procedures). ▶ Voor elke tak van het recht dienen staten informatie te verstrekken over de volgende factoren om te garanderen dat zij hun voortgang ten opzichte van de indicator naar behoren beoordeeld hebben: – Gegevens die door de staat verzameld zijn of waarnaar door de staat verwezen wordt om de indicator te evalueren; – Door de staat genomen maatregelen om gegevens te verzamelen over de ervaring van kinderen met de indicator; – Feedback over hoe kinderen de indicator in de staat ervaren (indien de middelen van de staat dit toestaan).
Opmerkingen	▶ Algehele beoordeling: – volledig afgerond; – deels afgerond; – niet afgerond (waaronder begrepen geplande acties waar nog niet mee begonnen is). ▶ Voorbeelden van goede praktijken (best practises): ▶ Aandachtspunten: ▶ Aanbeveling(en):
Actiepunten (opvolging)	▶ Geef aan welke maatregelen u naar aanleiding van deze toetsing gaat nemen om de voortgang ten opzichte van deze indicator te verbeteren.

	3b	Kinderen worden in een kindvriendelijke omgeving gehoord
Definitie	Kinderen worden gehoord tijdens procedures die hen aangaan, waarbij voldoende rekening wordt gehouden met hun mening, de leeftijd van het kind en met eventuele communicatieproblemen, zodat betekenisvolle participatie mogelijk is. Dit betekent dat de omgeving niet intimiderend, vijandig, ongevoelig of ongeschikt mag zijn of niet passend bij de leeftijd, zodat een effectieve en betekenisvolle participatie van het kind wordt bevorderd.¹⁴ Om dit te bereiken: ▶ worden verhoorstudio's en rechtszalen op een kindvriendelijke manier ontworpen en ingericht, en in de praktijk gebruikt; ▶ dienen degenen die aanwezig zijn in de verschillende stadia van de procedure, waaronder begrepen rechtshandhavingfunctionarissen, advocaten en rechters, kleding te dragen die niet intimiderend is voor kinderen; ▶ moeten politiebureaus, gerechtsgebouwen en andere locaties waar kinderen gehoord worden, uitgerust worden met goed functionerende opnametechnologie om herhaalde ondervraging te voorkomen, en dienen professionals training te krijgen over kinderrechten, kindvriendelijke ondervragingstechnieken en het gebruik van de technologie.	

14. Algemene Opmerking nr. 12 van het Comité voor de rechten van het kind: Het recht van het kind om gehoord te worden (2009), CRC/C/GC/12, in paragraaf 34.

Gegevensbronnen (uitsluitend indicatief)	▶ Nationale wetgeving ▶ EU-wetgeving en -beleid ▶ Verordening Brussel II bis ▶ 2012/29/EU Slachtofferrichtlijn ▶ Richtlijn 2016/800/EU betreffende procedurele waarborgen voor kinderen die verdachte of beklaagde zijn in een strafprocedure ▶ Richtlijn 2024/1385/EU ter bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld ▶ Het Verdrag van Istanbul ▶ Jeugdwerk (CSA) ▶ Richtlijn 2011/36/EU inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers daarvan ▶ Migratieacquis ▶ Belangrijkste nationale rechtsinstrumenten en beleidsinstrumenten met betrekking tot gerechtelijke, juridische en bestuursrechtelijke procedures ▶ Nationale jurisprudentie, jurisprudentie van het EHRM en het HvJ van de EU ▶ IVRK en Algemene Opmerkingen, zienswijzen, evaluatierapporten en slotbeschouwingen van het Comité inzake de Rechten van het Kind
Toetsingscriteria	▶ Staten kunnen de voortgang ten opzichte van de indicator meten met gebruikmaking van de volgende criteria: – Kindvriendelijke normen zijn in geen enkel stadium van de procedure aanwezig in het proces of de procedures; – Kindvriendelijke normen zijn verplicht in sommige, maar niet alle procedures waarbij kinderen betrokken zijn (d.w.z. verplicht in de jeugdstrafrechtprocedure, maar niet in civiele, bestuursrechtelijke of andere juridische procedures); – Kindvriendelijke normen zijn verplicht in strafrechtelijke, civiele, bestuursrechtelijke en andere juridische procedures waarbij kinderen betrokken zijn, maar zijn niet verplicht in alle stadia van de procedure; – Uitgebreide kindvriendelijke normen zijn verplicht tijdens alle procedures waarbij kinderen betrokken zijn en zo dikwijls als kinderen bij de procedure betrokken zijn (in alle stadia van de procedure).
Analyse-aantekeningen	▶ Staten dienen informatie te verstrekken over elke relevante tak van het recht (indien de middelen van de staat dit toestaan): – Civiel recht; – Strafrecht; – Bestuursrecht (waaronder begrepen migratiegerelateerde procedures). ▶ Voor elke tak van het recht dienen staten informatie te verstrekken over de volgende factoren om te garanderen dat zij hun voortgang ten opzichte van de indicator naar behoren beoordeeld hebben: – Gegevens die door de staat verzameld zijn of waarnaar door de staat verwezen wordt om de indicator te evalueren; – Door de staat genomen maatregelen om gegevens te verzamelen over de ervaring van kinderen met de indicator; – Feedback over hoe kinderen de indicator in de staat ervaren (indien de middelen van de staat dit toestaan).

Opmerkingen	▶ Algehele beoordeling: – volledig afgerond; – deels afgerond; – niet afgerond (waaronder begrepen geplande acties waar nog niet mee begonnen is). ▶ Voorbeelden van goede praktijken (best practises): ▶ Aandachtspunten: ▶ Aanbeveling(en):
Actiepunten (opvolging)	▶ Geef aan welke maatregelen u naar aanleiding van deze toetsing gaat nemen om de voortgang ten opzichte van deze indicator te verbeteren.

PUNTEN

ter overweging:

- ▶ Faciliteer de participatie van kinderen door hen op basis van hun groeiend inzicht in staat te stellen om in een voor hen zo prettig mogelijke omgeving en onder optimale omstandigheden te getuigen, rekening houdend met hun leeftijd, rijpheid en mate van begrip.

	4	Er is een onafhankelijke wettelijk beschermde organisatie voor kinderrechten
Definitie		Kinderrechtenorganisaties spelen een cruciale rol bij het toezicht op, de bescherming en bevordering van de rechten van het kind en de ondersteuning van de toegang van kinderen tot rechtsmiddelen. ▶ Er bestaat een onafhankelijke organisatie voor kinderrechten (d.w.z. een nationaal mensenrechteninstituut voor kinderen) die wettelijke bescherming geniet, zoals bepaald in de Beginselen van Parijs, en deze heeft een ruim mandaat op grond van internationale regelgeving op het gebied van kinderrechten. ▶ Er wordt een kinderombudspersoon of commissaris voor kinderen ingesteld en wettelijk beschermd met een kindspecifiek mandaat en de noodzakelijke middelen (kantoor, personeel, budget) om op nationaal en internationaal niveau campagnes te voeren of zorgen aan de orde te stellen namens kinderen. De ombudspersoon voor kinderen kan een op zichzelf staande organisatie zijn of onderdeel uitmaken van een bredere mensenrechteninstelling. Het kantoor dient echter onafhankelijk van een overheid te zijn en niet beperkt of beïnvloed te worden door een specifieke politieke agenda, maar juist in staat te zijn om te reageren op de belangrijkste zorgen en vraagstukken die door kinderen aangedragen worden.
Gegevensbronnen (uitsluitend indicatief)		▶ Nationale wetgeving ▶ Kantoor van de Nationale Ombudsman/Commissaris ▶ Europees netwerk van ombudspersonen voor kinderen (ENOC) ▶ Kwalitatief onderzoek ▶ IVRK en Algemene Opmerkingen, zienswijzen, evaluatierapporten en slotbeschouwingen van het Comité inzake de Rechten van het Kind
Toetsingscriteria		▶ Staten kunnen de voortgang ten opzichte van de indicator meten met gebruikmaking van de volgende criteria: – Geen ombudspersoon of commissaris voor kinderen; – Ombudspersoon/commissaris ingesteld, maar deze heeft geen kindspecifiek mandaat; – Ombudspersoon/commissaris ingesteld en deze heeft een beperkt mandaat (heeft bijvoorbeeld geen bevoegdheid om klachten te ontvangen); – Ombudspersoon/commissaris ingesteld met een kindspecifiek mandaat, en deze is volledig in overeenstemming met de Beginselen van Parijs.¹⁵
Analyse-aantekeningen		▶ Staten dienen informatie te verstrekken over elke relevante tak van het recht (indien de middelen van de staat dit toestaan): – Civiel recht; – Strafrecht; – Bestuursrecht (waaronder begrepen migratiegerelateerde procedures). ▶ Voor elke tak van het recht dienen staten informatie te verstrekken over de volgende factoren om te garanderen dat zij hun voortgang ten opzichte van de indicator naar behoren beoordeeld hebben: – Gegevens die door de staat verzameld zijn of waarnaar door de staat verwezen wordt om de indicator te evalueren; – Door de staat genomen maatregelen om gegevens te verzamelen over de ervaring van kinderen met de indicator; – Feedback over hoe kinderen de indicator in de staat ervaren (indien de middelen van de staat dit toestaan).

15. De "Beginselen van Parijs" zijn te vinden in de bijlage bij resolutie A/RES/48/134 van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, 85e plenaire vergadering, 20 december 1993: <https://undocs.org/en/A/RES/48/134>

Opmerkingen	▶ Algehele beoordeling: – volledig afgerond; – deels afgerond; – niet afgerond (waaronder begrepen geplande acties waar nog niet mee begonnen is). ▶ Voorbeelden van goede praktijken (best practises): ▶ Aandachtspunten: ▶ Aanbeveling(en):
Actiepunten (opvolging)	▶ Geef aan welke maatregelen u naar aanleiding van deze toetsing gaat nemen om de voortgang ten opzichte van deze indicator te verbeteren.

	5	Kindvriendelijke klachtprocedures en kindvriendelijke rechtsmiddelen zijn van kracht
Definitie		Wettelijk voorgeschreven klachtprocedures zijn kindvriendelijk en eenvoudig toegankelijk voor alle kinderen in allerlei situaties, met name: ▶ scholen en lesomgevingen; ▶ zorg en bescherming (waaronder begrepen sociale dienstverlening en residentiële zorg); ▶ gezondheid; ▶ strafrechtelijke procedures; ▶ kinderen in gesloten instellingen; ▶ familierecht- en jeugdrechtprocedures; ▶ immigratieprocedures. Een kindvriendelijke klachtprocedure dient de onderstaande elementen te bevatten: ▶ deze is veilig en toegankelijk; ▶ kinderen ontvangen passende informatie en ondersteuning die hen in staat stelt om klachten in te dienen en door te zetten; ▶ informatie wordt verstrekt in een vorm die is afgestemd op de leeftijd en eventuele beperkingen van kinderen, waaronder folders, brochures, posters voor scholen en specifieke websites, en wordt verspreid op locaties waar kinderen deze gemakkelijk kunnen vinden; ▶ follow up-, verwijzings- en klachtmechanismen zijn goed ingericht en doeltreffend en kunnen aantonen dat gerechtvaardigde klachten daadwerkelijk leiden tot verandering; ▶ feedback op dergelijke klachten wordt rechtstreeks binnen een redelijke termijn aan kinderen gecommuniceerd op een manier die is afgestemd op hun leeftijd en begripsniveau.
Gegevensbronnen (uitsluitend indicatief)		▶ Nationale wetgeving ▶ Belangrijkste nationale rechtsinstrumenten en beleidsinstrumenten op het gebied van familierecht, onderwijs, gezondheidszorg, jeugdstrafrecht, maatschappelijk welzijn, huisvesting, immigratie ▶ EU-wetgeving ▶ Kwalitatief onderzoek uitgevoerd door wetenschappelijke instellingen en ngo's ▶ IVRK en Algemene Opmerkingen, zienswijzen, evaluatierapporten en slotbeschouwingen van het Comité inzake de Rechten van het Kind
Toetsingscriteria		▶ Staten kunnen de voortgang ten opzichte van de indicator meten met gebruikmaking van de volgende criteria: – Er bestaan geen klachtmechanismen of feedbackmechanismen op een van de gebieden die genoemd is in bovenstaande definitie; – Er zijn kindvriendelijke klachtprocedures van kracht op twee van de gebieden die genoemd zijn in bovenstaande definitie; – Er zijn kindvriendelijke klachtprocedures van kracht op vier van de gebieden die genoemd zijn in bovenstaande definitie; – Kindvriendelijke klachtprocedures zijn wettelijk voorgeschreven en eenvoudig toegankelijk voor alle kinderen op alle gebieden die genoemd zijn in bovenstaande definitie. Kinderen worden geïnformeerd over hun klachtrecht en krijgen, afhankelijk van hun leeftijd en ontwikkelingsniveau, passende ondersteuning om klachten in te dienen en door te zetten.

Analyse-aantekeningen	▶ Staten dienen informatie te verstrekken over elke relevante tak van het recht (indien de middelen van de staat dit toestaan): – Civiel recht; – Strafrecht; – Bestuursrecht (waaronder begrepen migratiegerelateerde procedures). ▶ Voor elke tak van het recht dienen staten informatie te verstrekken over de volgende factoren om te garanderen dat zij hun voortgang ten opzichte van de indicator naar behoren beoordeeld hebben: – Gegevens die door de staat verzameld zijn of waarnaar door de staat verwezen wordt om de indicator te evalueren; – Door de staat genomen maatregelen om gegevens te verzamelen over de ervaring van kinderen met de indicator; – Feedback over hoe kinderen de indicator in de staat ervaren (indien de middelen van de staat dit toestaan).
Opmerkingen	▶ Algehele beoordeling: – volledig afgerond; – deels afgerond; – niet afgerond (waaronder begrepen geplande acties waar nog niet mee begonnen is). ▶ Goede praktijken (best practises): ▶ Aandachtspunten: ▶ Aanbeveling(en):
Actiepunten (opvolging)	▶ Geef aan welke maatregelen u naar aanleiding van deze toetsing gaat nemen om de voortgang ten opzichte van deze indicator te verbeteren.

Kindvriendelijke justitie in de praktijk brengen

A. Kindvriendelijke aanpak voor alle kinderen in alle procedures en te allen tijde		
	1	De rechten van het kind op juridische bijstand en kosteloze rechtsbijstand zijn gewaarborgd
Definitie		Kinderen hebben recht op juridisch advies, juridische bijstand, kosteloze rechtsbijstand en juridische vertegenwoordiging door personen die opgeleid zijn om kinderen te adviseren en te vertegenwoordigen. Zij hebben de taak ervoor te zorgen dat rekening gehouden wordt met de zienswijze van kinderen en dat de belangen van het kind gedurende de procedure als een eerste overweging gelden. Als een kind of degene met ouderlijk gezag over het kind geen advocaat aanwijst, dient er in principe ambtshalve een advocaat aangewezen te worden door de bevoegde instanties. Er wordt een bijzondere vertegenwoordiger benoemd voor een minderjarig slachtoffer in zaken waarin degenen met ouderlijk gezag het minderjarige slachtoffer niet mogen vertegenwoordigen vanwege een belangenconflict tussen henzelf en het minderjarige slachtoffer, of als het minderjarige slachtoffer onbegeleid of gescheiden van het gezin is. Juridische bijstand omvat advies en ondersteuning om kinderen te helpen om de procedure, de keuzes die ze hebben en de gevolgen van beslissingen die ze nemen te begrijpen. Het houdt in dat ze toegang hebben tot een persoon die de procedure en de mogelijke uitkomsten aan het kind kan uitleggen. Het betreft tevens juridische vertegenwoordiging, dat wil zeggen het aanstellen van een advocaat die de taak heeft om het kind te vertegenwoordigen in schriftelijke en mondelinge procedures. Kinderen moeten het recht hebben op een eigen advocaat en vertegenwoordiging in procedures waarbij sprake is of kan zijn van een belangenconflict tussen het kind en de ouders of andere betrokken partijen. Rechtsbijstand is gratis juridisch advies, kosteloze juridische bijstand en juridische vertegenwoordiging, gefinancierd met publieke middelen. Kinderen moeten onder dezelfde voorwaarden als volwassenen, of onder gunstigere voorwaarden, toegang hebben tot kosteloze rechtshulp. Kinderen moeten vertrouwen hebben in degenen die aangesteld zijn om hen te ondersteunen, bij te staan, te adviseren of te vertegenwoordigen. Tenzij dit absoluut noodzakelijk is, moeten veranderingen van deze personen vermeden worden.

Gegevensbronnen (uitsluitend indicatief)	▶ Nationale regels en protocollen over het recht van kinderen op juridische ondersteuning, kosteloze rechtsbijstand, juridische bijstand en juridische vertegenwoordiging ▶ Nationale jurisprudentie, jurisprudentie van het EHRM en het HvJ EU ▶ EU-wetgeving ▶ Richtlijn 2012/29/EU, Slachtofferrichtlijn ▶ Richtlijn 2024/1385/EU ter bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld ▶ Richtlijn 2011/36/EU inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers daarvan ▶ Richtlijn 2016/800/EU betreffende procedurele waarborgen voor kinderen die verdachte of beklaagde zijn in een strafprocedure ▶ Verordening Brussel II bis, Alimentatieverordening ▶ Rapporten van de nationale orde van advocaten over voorzieningen voor kinderen ▶ IVRK en Algemene Opmerkingen, zienswijzen, evaluatierapporten en slotbeschouwingen van het Comité inzake de Rechten van het Kind ▶ Resoluties, aanbevelingen en richtsnoeren van de Raad van Europa
Toetsingscriteria	▶ Staten kunnen de voortgang ten opzichte van de indicator meten met gebruikmaking van de volgende criteria: – Er zijn geen algemene regels of procedures van kracht om te zorgen dat juridisch advies, kosteloze rechtsbijstand, juridische bijstand of juridische vertegenwoordiging geboden wordt aan kinderen die bij gerechtelijke procedures betrokken zijn; – Er zijn regels en procedures van kracht voor bepaalde procedures (graag specificeren) om te zorgen dat (i) juridisch advies (ii) kosteloze rechtsbijstand, (iii) juridische bijstand en (iv) juridische vertegenwoordiging beschikbaar zijn voor kinderen die bij gerechtelijke procedures betrokken zijn. Kinderen hebben gratis toegang tot een bijzondere curator en/of een advocaat die als taak heeft om namens hen op te treden en om hun standpunt naar voren te brengen zoals zij dat bij een volwassen cliënt zouden doen. Advocaten die kinderen vertegenwoordigen, moeten volledig onafhankelijk zijn van andere private of publieke partijen; – Er zijn regels en procedures van kracht voor alle procedures om te zorgen dat (i) juridisch advies, (ii) kosteloze rechtsbijstand, (iii) juridische bijstand en (iv) juridische vertegenwoordiging beschikbaar zijn voor alle kinderen die bij gerechtelijke procedures betrokken zijn. Kinderen hebben gratis toegang tot een bijzondere curator en/of een advocaat die als taak heeft om namens hen op te treden en om hun standpunt en opvattingen naar voren te brengen zoals zij dat bij een volwassen cliënt zouden doen. Advocaten die kinderen vertegenwoordigen, zijn altijd volledig onafhankelijk van andere private of publieke partijen. Voordat de daadwerkelijke procedure begint, moeten kinderen de mogelijkheid hebben om hun advocaat te ontmoeten en de procedure met deze advocaat te bespreken. Er zijn protocollen van kracht om de continuïteit van juridische ondersteuning, rechtsbijstand, juridische bijstand en juridische vertegenwoordiging te waarborgen. Kinderen kunnen, via een daartoe geschikte procedure, verzoeken om vervanging van hun door de overheid gefinancierde advocaat als zij daartoe een gemotiveerd verzoek indienen; – Naast het bovenstaande zijn er regels, procedures en personeel om ervoor te zorgen dat er om feedback over deze zaken gevraagd wordt, dat deze verkregen wordt van kinderen en meegenomen wordt in herzieningsprocedures.

Analyse-aantekeningen	▶ Staten dienen informatie te verstrekken over elke relevante tak van het recht (indien de middelen van de staat dit toestaan): – Civiel recht; – Strafrecht; – Bestuursrecht (waaronder begrepen migratiegerelateerde procedures). ▶ Voor elke tak van het recht dienen staten informatie te verstrekken over de volgende factoren om te garanderen dat zij hun voortgang ten opzichte van de indicator naar behoren beoordeeld hebben: – Gegevens die door de staat verzameld zijn of waarnaar door de staat verwezen wordt om de indicator te evalueren; – Door de staat genomen maatregelen om gegevens te verzamelen over de ervaring van kinderen met de indicator; – Feedback over hoe kinderen de indicator in de staat ervaren (indien de middelen van de staat dit toestaan).
Opmerkingen	▶ Algehele beoordeling: – volledig afgerond; – deels afgerond; – niet afgerond (waaronder begrepen geplande acties waar nog niet mee begonnen is). ▶ Goede praktijken (best practices): ▶ Aandachtspunten: ▶ Aanbeveling(en):
Actiepunten (opvolging)	▶ Geef aan welke maatregelen u naar aanleiding van deze toetsing gaat nemen om de voortgang ten opzichte van deze indicator te verbeteren.

	2	De belangen van het kind worden beoordeeld op basis van een geïntegreerde multidisciplinaire aanpak
Definitie	Er is samenwerking tussen meerdere belanghebbenden middels coördinatie- en samenwerkingsprotocollen met als doel duidelijkheid te scheppen over ieders rol en verantwoordelijkheid en om individuele beoordelingen van kinderen uit te voeren. Lidstaten waarborgen een effectieve toepassing van het beginsel van het belang van het kind door middel van een geïntegreerde multidisciplinaire aanpak voor het vaststellen van dat belang in alle procedures waarbij kinderen zijn betrokken. Bij de individuele beoordelingen moet derhalve rekening gehouden worden met verschillende factoren, waaronder de meningen en opvattingen van het kind (waaraan voldoende gewicht moet worden toegekend), het recht van het kind op waardigheid, vrijheid en gelijke behandeling, evenals het psychisch en lichamelijk welzijn en de juridische, sociale, educatieve en economische belangen, kwetsbaarheden en behoeften van het kind.	
Gegevensbronnen (uitsluitend indicatief)	▶ Nationale wetgeving ▶ Belangrijkste nationale rechtsinstrumenten en beleidsinstrumenten met betrekking tot gerechtelijke, juridische en bestuursrechtelijke procedures ▶ EU-wetgeving in het algemeen: Brussel II bis, Slachtofferrichtlijn, Richtlijn ter bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, seksueel misbruik van kinderen, mensenhandel, Richtlijn 2016/800 betreffende procedurele waarborgen voor kinderen in een strafprocedure. ▶ Migratieacquis ▶ Richtlijn 2011/36/EU inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers daarvan ▶ IVRK en Algemene Opmerkingen, zienswijzen, evaluatierapporten en slotbeschouwingen van het Comité inzake de Rechten van het Kind ▶ Barnahus-model	
Toetsingscriteria	▶ Staten kunnen de voortgang ten opzichte van de indicator meten met gebruikmaking van de volgende criteria: – Nationale wetgeving bevat geen mandaat en er is geen sprake van beleid of procedures om de belangen van het kind te bepalen wanneer kinderen betrokken zijn bij strafrechtelijke, civiele of bestuursrechtelijke procedures; – Nationale wetgeving of staatsbeleid bevat een mandaat, en de procedures van de staat vereisen een beoordeling van het belang van het kind wanneer kinderen betrokken zijn bij strafrechtelijke, civiele of bestuursrechtelijke procedures. Er is echter geen vereiste om de mening van het kind mee te wegen of om de beoordeling te maken op basis van een geïntegreerde multidisciplinaire aanpak; – Nationale wetgeving of staatsbeleid bevat een mandaat en procedures van de staat vereisen een beoordeling van het belang van het kind wanneer kinderen betrokken zijn bij strafrechtelijke, civiele of bestuursrechtelijke procedures. Hoewel aan de opvattingen van het kind passend belang gehecht wordt in overeenstemming met de leeftijd en rijpheid van het kind, wordt het belang van het kind echter niet bepaald op basis van een geïntegreerde multidisciplinaire aanpak; – Nationale wetgeving of staatsbeleid bevat een mandaat en procedures van de staat vereisen dat het belang van het kind een eerste overweging vormt wanneer kinderen betrokken zijn bij strafrechtelijke, civiele of bestuursrechtelijke procedures. Er wordt een geïntegreerde multidisciplinaire aanpak gebruikt om een volledige beoordeling van het belang van het kind uit te voeren op basis van de meningen en opvattingen van het kind, het recht van het kind op waardigheid, vrijheid en gelijke behandeling, evenals het psychisch en lichamelijk welzijn en de juridische, sociale en economische belangen van het kind.	

Analyse-aantekeningen	▶ Staten dienen informatie te verstrekken over elke relevante tak van het recht (indien de middelen van de staat dit toestaan): – Civiel recht; – Strafrecht; – Bestuursrecht (waaronder begrepen migratiegerelateerde procedures). ▶ Voor elke tak van het recht dienen staten informatie te verstrekken over de volgende factoren om te garanderen dat zij hun voortgang ten opzichte van de indicator naar behoren beoordeeld hebben: – Gegevens die door de staat verzameld zijn of waarnaar door de staat verwezen wordt om de indicator te evalueren; – Door de staat genomen maatregelen om gegevens te verzamelen over de ervaring van kinderen met de indicator; – Feedback over hoe kinderen de indicator in de staat ervaren (indien de middelen van de staat dit toestaan).
Opmerkingen	▶ Algehele beoordeling: – volledig afgerond; – deels afgerond; – niet afgerond (waaronder begrepen geplande acties waar nog niet mee begonnen is). ▶ Goede praktijken (best practice): ▶ Aandachtspunten: ▶ Aanbeveling(en):
Actiepunten (opvolging)	▶ Geef aan welke maatregelen u naar aanleiding van deze toetsing gaat nemen om de voortgang ten opzichte van deze indicator te verbeteren.

	3	Kinderen participeren effectief en betekenisvol gedurende de gehele procedure
Definitie	Er zijn maatregelen van kracht om ervoor te zorgen dat kinderen effectief en betekenisvol participeren voor, tijdens en na afloop van de procedure, en dat voldoende belang gehecht wordt aan hun meningen, opvattingen en standpunten in overeenstemming met de leeftijd en rijpheid van het kind. In een procedure kan een bijzondere curator of een soortgelijke vertegenwoordiger benoemd worden om de rechten van het kind te waarborgen, met inbegrip van het recht van kinderen om hun mening en opvattingen kenbaar te maken en ervoor te zorgen dat het belang van het kind een eerste overweging vormt tijdens de procedure. In een procedure wordt tevens het recht geregeld van degenen met ouderlijk gezag of, in zaken waarin hun aanwezigheid op grond van gewichtige redenen niet passend is,¹⁶ het recht van een andere door het kind aangewezen geschikte volwassene om het kind te begeleiden tijdens de rechtszaak, en indien van toepassing, tijdens verdere stadia van de procedure. Kinderen dienen geraadpleegd te worden over de manier waarop zij gehoord willen worden in de procedure, rekening houdend met het feit dat ze weliswaar het recht hebben om gehoord te worden, maar dat dit geen plicht is. Wanneer de mening van kinderen in strijd is met wat in hun belang wordt beschouwd, wordt aan deze tegenstrijdige standpunten het nodige gewicht en de nodige aandacht toegekend. Voor zuigelingen en (zeer jonge) kinderen die geen opvattingen kunnen verwoorden, dient hun standpunt gepresenteerd te worden door een onafhankelijke persoon die hun belangen behartigt.	
Gegevensbronnen (uitsluitend indicatief)	▶ Nationale regels en protocollen over kinderparticipatie; ▶ Nationale jurisprudentie, jurisprudentie van het EHRM en het HvJ EU; ▶ EU-wetgeving en internationale wetgeving in het algemeen; Brussel II bis, Slachtofferrichtlijn, Richtlijn ter bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, jeugdwerk (CSA) misbruik van kinderen, mensenhandel (THB), Richtlijn 2016/800 betreffende procedurele waarborgen ▶ Migratieacquis ▶ Richtlijn 2011/36/EU inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers daarvan ▶ IVRK en Algemene Opmerkingen, zienswijzen, evaluatierapporten en slotbeschouwingen van het Comité inzake de Rechten van het Kind ▶ Resoluties, aanbevelingen en richtsnoeren van de Raad van Europa	
Toetsingscriteria	▶ Staten kunnen de voortgang ten opzichte van de indicator meten met gebruikmaking van de volgende criteria: – Er zijn geen algemene regels of procedures van kracht om ervoor te zorgen dat kinderen effectief en betekenisvol kunnen participeren in gerechtelijke procedures die hen betreffen; – Er zijn regels en procedures van kracht voor bepaalde procedures (graag de aard van de procedures specificeren) om ervoor te zorgen dat kinderen doeltreffend en betekenisvol kunnen participeren, onder meer door ervoor te zorgen dat (i) hun mening altijd aan de rechtbank wordt voorgelegd; (ii) de mening van kinderen onafhankelijk van hun ouders of andere gezagsdragers wordt bepaald en, als het kind hier uit eigen beweging voor kiest, in de procedure voorgelegd wordt; (iii) er wordt voldoende gewicht toegekend aan het perspectief en de mening van het kind naast de aandacht die wordt besteed aan de beoordeling van het belang van het kind en de opvattingen van eventuele geraadpleegde professionals (zelfs wanneer de opvattingen van het kind afwijken van de opvattingen van de professionals);	

16. Zie artikel 15 van Richtlijn 2016/800 voor deze redenen.

	– Er zijn regels en procedures van kracht voor alle procedures die kinderen betreffen om ervoor te zorgen dat kinderen effectief en betekenisvol kunnen participeren, onder meer door ervoor te zorgen dat (i) hun mening altijd aan de rechtbank voorgelegd wordt; (ii) de mening van kinderen onafhankelijk van hun ouders of andere gezagsdragers vastgesteld wordt en, als het kind hier uit eigen beweging voor kiest, in de procedure voorgelegd wordt; (iii) er wordt voldoende gewicht toegekend aan het perspectief en de mening van het kind naast de aandacht die wordt besteed aan de beoordeling van het belang van het kind en de opvattingen van eventuele geraadpleegde professionals (zelfs wanneer de opvattingen van het kind afwijken van de opvattingen van de professionals). Wanneer de taal in de rechtszaal niet de taal is die het kind spreekt, worden onafhankelijke tolken ingezet die beschikken over kindvriendelijke vaardigheden. De procedures vereisen dat kinderen worden behandeld met respect voor hun leeftijd, speciale behoeften, rijpheid, begripsvermogen en concentratievermogen, en dat de procedures plaatsvinden in een niet-intimiderende en kindvriendelijke omgeving; – Naast het voorgaande zijn er regels die toestaan dat kinderen door een ouder of een andere door hen gekozen volwassene vergezeld worden, tenzij een gemotiveerde beslissing is genomen om dit voor die persoon te weigeren. Kinderen van wie de leeftijd en rijpheid voldoende zijn, kunnen ervoor kiezen om geen gebruik te maken van deze mogelijkheid; – Naast het bovenstaande zijn er regels, procedures en personeel om ervoor te zorgen dat er om feedback over deze zaken gevraagd wordt, dat deze verkregen wordt van de kinderen en dat deze meegenomen wordt in herzieningsprocedures.
Analyse-aantekeningen	► Staten dienen informatie te verstrekken over elke relevante tak van het recht (indien de middelen van de staat dit toestaan): – Civiel recht; – Strafrecht; – Bestuursrecht (waaronder begrepen migratiegerelateerde procedures). ► Voor elke tak van het recht dienen staten informatie te verstrekken over de volgende factoren om te garanderen dat zij hun voortgang ten opzichte van de indicator naar behoren beoordeeld hebben: – Gegevens die door de staat verzameld zijn of waarnaar door de staat verwezen wordt om de indicator te evalueren; – Door de staat genomen maatregelen om gegevens te verzamelen over de ervaring van kinderen met de indicator; – Feedback over hoe kinderen de indicator in de staat ervaren (indien de middelen van de staat dit toestaan).
Opmerkingen	► Algehele beoordeling: – volledig afgerond; – deels afgerond; – niet afgerond (waaronder begrepen geplande acties waar nog niet mee begonnen is). ► Goede praktijken (best practice): ► Aandachtspunten: ► Aanbeveling(en):
Actiepunten (opvolging)	► Geef aan welke maatregelen u naar aanleiding van deze toetsing gaat nemen om de voortgang ten opzichte van deze indicator te verbeteren.

	4	Er worden maatregelen genomen ter voorkoming van onnodige vertraging in procedures waarbij kinderen betrokken zijn
Definitie	In alle procedures waarbij kinderen betrokken zijn, is het belangrijk om een goed evenwicht te vinden tussen het urgentiebeginsel en de duur van de procedure, zodat deze noch onnodig lang noch overhaast verloopt. Het rechtssysteem moet snel reageren en het tempo aanpassen aan het belang van het kind, met respect voor de beginselen van de rechtsstaat. Procedures dienen voortvarend te verlopen, zonder onnodige vertraging, rekening houdend met de tijdsperspectie van kinderen (eveneens van groot belang om slachtoffers in staat te stellen aan hun herstel te beginnen). Procedures die te lang duren, kunnen kinderen angstig maken, omdat ze zich kunnen afvragen wat er aan de hand is en of er rekening gehouden is met hun verzoeken. Door langdurige procedures kunnen kinderen tevens onredelijk lang in voorlopige hechtenis gehouden worden, wat daarom voorkomen moet worden. Er moet rekening mee gehouden worden dat kinderen tijd anders ervaren dan volwassenen en dat het tijdselement voor hen erg belangrijk is: een procedure ouderlijk gezag die een jaar duurt, wordt door een 10-jarige bijvoorbeeld als veel langer ervaren dan door een volwassene. De procedureregels moeten voorzien in een systeem waarin aan zwaarwegende en spoedeisende zaken voorrang gegeven wordt, of wanneer uitstel mogelijk tot onomkeerbare gevolgen leidt. Eerbiediging van het belang van het kind kan bovendien flexibiliteit van de gerechtelijke autoriteiten vereisen. Staten dienen maatregelen te nemen om onnodige vertraging in procedures waarbij kinderen betrokken zijn te voorkomen, ervoor zorgen dat dergelijke procedures snel worden afgehandeld en dat nationale wetgeving, waar nodig, specifieke tijdslimieten voor kinderen vaststelt. Het invoeren van een systeem waarbij zaken waarbij kinderen betrokken zijn voorrang krijgen, kan aangemoedigd worden.	
Gegevensbronnen (uitsluitend indicatief)	▶ Nationale regels en protocollen over de rechten van het kind ▶ Nationale jurisprudentie, jurisprudentie van het EHRM en het HvJ van de EU ▶ IVRK en Algemene Opmerkingen, zienswijzen, evaluatierapporten en slotbeschouwingen van het Comité inzake de Rechten van het Kind ▶ Verdrag van de Raad van Europa inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik ▶ Aanbeveling van het Comité van Ministers van de Raad van Europa nr. R (87) 20 over de reactie van de maatschappij op jeugdcriminaliteit ▶ EU-wetgeving, zoals Richtlijn 2011/36/EU inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers daarvan, Richtlijn 2024/1385/EU ter bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld	
Toetsingscriteria	▶ Staten kunnen de voortgang ten opzichte van de indicator meten met gebruikmaking van de volgende criteria: – Procedures waar kinderen bij betrokken zijn, verlopen in hetzelfde tempo als overige procedures en duren vaak lang; – Procedures waar kinderen bij betrokken zijn, verlopen soms in een iets ander tempo en kunnen met enige prioriteit behandeld worden; – Bepaalde procedures waar kinderen bij betrokken zijn, zoals strafrechtelijke procedures tegen kinderen, worden getoetst aan de hand van het belang van het kind en zonder onnodige vertraging voortgezet, waarbij de behandeling voortvarend en met inachtneming van de vereiste zorgvuldigheid geschiedt; – Alle procedures waar kinderen bij betrokken zijn, met inbegrip van maar niet beperkt tot jeugdstrafrecht, publiek en privaat familierecht, migratie, kinderonthoofing en kinderscherming, worden getoetst aan het beginsel van het belang van het kind en zonder onnodige vertraging behandeld, waarbij een voortvarende doch zorgvuldige afhandeling wordt gewaarborgd.	

Analyse-aantekeningen	▶ Staten dienen informatie te verstrekken over elke relevante tak van het recht (indien de middelen van de staat dit toestaan): – Civiel recht; – Strafrecht; – Bestuursrecht (waaronder begrepen migratiegerelateerde procedures). ▶ Voor elke tak van het recht dienen staten informatie te verstrekken over de volgende factoren om te garanderen dat zij hun voortgang ten opzichte van de indicator naar behoren beoordeeld hebben: – Gegevens die door de staat verzameld zijn of waarnaar door de staat verwezen wordt om de indicator te evalueren; – Door de staat genomen maatregelen om gegevens te verzamelen over de ervaring van kinderen met de indicator; – Feedback over hoe kinderen de indicator in de staat ervaren (indien de middelen van de staat dit toestaan).
Opmerkingen	▶ Algehele beoordeling: – volledig afgerond; – deels afgerond; – niet afgerond (waaronder begrepen geplande acties waar nog niet mee begonnen is). ▶ Goede praktijken (good practices): ▶ Aandachtspunten: ▶ Aanbeveling(en):
Actiepunten (opvolging)	▶ Geef aan welke maatregelen u naar aanleiding van deze toetsing gaat nemen om de voortgang ten opzichte van deze indicator te verbeteren.

B. Kindvriendelijke aanpak voor alle kinderen in verschillende stadia van de procedureS

	1	Voorafgaand aan procedures: de rechten van alle kinderen worden gewaarborgd vanaf het eerste contact met justitie
Definitie		NB: De normatieve basiselementen die in Deel I genoemd worden zijn van toepassing, waaronder begrepen Deel 1/A/5 over alternatieven voor gerechtelijke, bestuurlijke en andere juridische procedures, zoals buitengerechtelijke afdoening en alternatieve geschillenbeslechting. Wanneer kinderen aangehouden worden door wetshandhavingsinstanties of voor het eerst met deze instanties in aanraking komen, dienen staten te waarborgen dat de volgende maatregelen worden genomen ter bescherming van de rechten van het kind: ▶ kinderen dienen, op een wijze en in een taal die is afgestemd op hun leeftijd en begripsniveau, te worden geïnformeerd over de reden waarom zij in hechtenis zijn genomen of over de aanleiding tot hun contact met wetshandhavingsinstanties; ▶ behoudens in uitzonderlijke gevallen dienen de ouder(s) of wettelijk vertegenwoordigers van het kind te worden geïnformeerd dat het kind op het politiebureau wordt vastgehouden, en dient hen te worden verzocht naar het politiebureau te komen; ▶ kinderen dienen de mogelijkheid te krijgen contact op te nemen met hun ouder(s), wettelijke voogd(en) of een vertrouwenspersoon; ▶ kinderen moeten toegang krijgen tot een advocaat en, indien nodig, rechtsbijstand en juridische bijstand, waarbij wordt gewaarborgd dat alle verklaringen van het kind worden afgelegd in aanwezigheid van hun juridische vertegenwoordiger, ouder, wettelijke voogd of andere vertrouwenspersoon; ▶ er dient te worden gewaarborgd dat de inrichting van de verhoorkamer en de kleding en het gedrag van wetshandhavingsautoriteiten geen intimiderende of vijandige omgeving creëren. Aangezien wetshandhavingsautoriteiten vaak de eersten zijn met wie minderjarige slachtoffers en getuigen in aanraking komen, dragen zij de primaire verantwoordelijkheid om kinderen en hun familie te informeren over de beschikbare financiële, juridische, therapeutische, gezondheids-, sociale en educatieve diensten, alsmede diensten voor fysiek en psychisch herstel en alle overige diensten die nodig zijn voor de re-integratie van het kind. Om adequate informatie te kunnen verstrekken over beschikbare diensten, dienen wetshandhavingsautoriteiten op de hoogte zijn van de ondersteunende diensten die in hun district beschikbaar zijn. Het wordt daarom aanbevolen dat alle informatie over beschikbare diensten en ondersteuning aanwezig is op alle politiebureaus en gespecialiseerde handhavingseenheden. De wetshandhavingsautoriteiten dienen specifieke organisatorische procedures vast te stellen als deze nog niet bestaan. Deze procedures en protocollen kunnen verwijzen naar het beginsel van het belang van het kind, het informeren van kinderen en hun ouders of wettelijke voogden, alsmede het “need-to-know”-beginsel. Tevens kunnen deze worden gebruikt ter standaardisering van formulieren voor het vastleggen van informatie over minderjarige slachtoffers en getuigen.
Gegevensbronnen (uitsluitend indicatief)		▶ Nationale regels en protocollen over de rechten van het kind ▶ Nationale jurisprudentie, jurisprudentie van het EHRM en het HvJ van de EU ▶ IVRK en Algemene Opmerkingen, zienswijzen, evaluatierapporten en slotbeschouwingen van het Comité inzake de Rechten van het Kind ▶ Standaard-minimumregels van de Verenigde Naties voor de jeugdstrafrechtpleging (“de Beijing-regels”) ▶ Behandeling van minderjarige slachtoffers en minderjarige getuigen van misdrijven voor rechtshandhavingsfunctionarissen (Bureau van de Verenigde Naties voor drugs- en misdaadbestrijding)

Toetsingscriteria	– Er zijn geen regels die voorschrijven dat kinderen op een begrijpelijke wijze geïnformeerd moeten worden, noch dat contact moet worden gelegd met de ouders, voogden en/of naaste familieleden van een kind dat in hechtenis gehouden wordt of in aanraking is gekomen is met wetshandhavingsinstanties. Voorts is er geen toegang tot rechtshulp voor kinderen die worden vastgehouden op het politiebureau of in een arrestantencel; – Er zijn een aantal regels: (i) omtrent de noodzaak om kinderen informatie te verstrekken op een manier die zij begrijpen, maar deze worden niet systematisch toegepast door, en zijn niet goed bekend bij wetshandhavingsinstanties; (ii) die vereisen dat wetshandhavingsinstanties contact opnemen met de ouders, voogden en/of naaste verwanten van een kind dat in hechtenis gehouden wordt of in aanraking gekomen is met wetshandhavingsinstanties, maar deze worden niet systematisch toegepast of zijn onvoldoende bekend; (iii) die beperkte toegang tot rechtshulp bieden aan kinderen die worden vastgehouden op het politiebureau of in een arrestantencel; – Er zijn regels: (i) omtrent de noodzaak om kinderen informatie te verstrekken die zij begrijpen, en deze worden regelmatig toegepast door, en zijn redelijk bekend bij, de politie; (ii) die de wetshandhavingsinstanties verplichten om contact op te nemen met ouders, voogden en/of naaste familieleden en hen informeren over de aanhouding of het toezicht op het kind, welke regels meestal goed worden nageleefd door wetshandhavingsinstanties; (iii) die in bepaalde gevallen toegang tot rechtshulp bieden; – Er zijn alomvattende regels over de noodzaak om kinderen informatie te verstrekken die zij begrijpen. De regels worden in het algemeen toegepast en zijn goed bekend bij wetshandhavingsinstanties. Speciaal ontwikkelde materialen en trainingen zorgen ervoor dat de informatie op een kindvriendelijke wijze wordt overgebracht. Daarnaast verplichten regels wetshandhavingsinstanties contact op te nemen met ouders, voogden en/of naaste verwanten en hen te informeren wanneer een kind vastgehouden wordt in een politie- of arrestantencel of in aanraking gekomen is met wetshandhavingsinstanties. Deze verplichtingen worden doorgaans nageleefd en zijn goed bekend bij wetshandhavingsinstanties EN de informatie wordt, zonder uitzondering, op een kindvriendelijke manier verstrekt. Verder krijgt elk kind, zonder uitzondering, gratis rechtshulp. Er bestaan ook andere waarborgen ter bescherming van de rechten van het kind, waaronder begrepen de aanwezigheid van kindvriendelijke verhoorkamers.
Analyse-aantekeningen	► Staten dienen informatie te verstrekken over elke relevante tak van het recht (indien de middelen van de staat dit toestaan): – Civiel recht; – Strafrecht; – Bestuursrecht (waaronder begrepen migratiegerelateerde procedures). ► Voor elke tak van het recht dienen staten informatie te verstrekken over de volgende factoren om te garanderen dat zij hun voortgang ten opzichte van de indicator naar behoren beoordeeld hebben: – Gegevens die door de staat verzameld zijn of waarnaar door de staat verwezen wordt om de indicator te evalueren; – Door de staat genomen maatregelen om gegevens te verzamelen over de ervaring van kinderen met de indicator; – Feedback over hoe kinderen de indicator in de staat ervaren (indien de middelen van de staat dit toestaan).

Opmerkingen	▶ Algehele beoordeling: – volledig afgerond; – deels afgerond; – niet afgerond (waaronder begrepen geplande acties waar nog niet mee begonnen is). ▶ Goede praktijken (good practice): ▶ Aandachtspunten: ▶ Aanbeveling(en):
Actiepunten (opvolging)	▶ Geef aan welke maatregelen u naar aanleiding van deze toetsing gaat nemen om de voortgang ten opzichte van deze indicator te verbeteren.

	2	Tijdens procedures: alle kinderen worden beschermd tegen secundaire victimisatie
Definitie		NB: De normatieve basiselementen die in Deel I genoemd worden zijn van toepassing, waaronder begrepen Deel 1/A/5 over alternatieven voor gerechtelijke, bestuurlijke en andere juridische procedures, zoals buitengerechtelijke afdoening en alternatieve geschillenbeslechting. Er bestaan waarborgen voor minderjarige slachtoffers, getuigen en (vermeende of herkende) daders ter voorkoming van secundaire victimisatie, waaronder maatregelen om herhaalde ondervragingen te voorkomen. Bewijsmateriaal/verklaringen van kinderen dienen op passende wijze te worden gewogen. Er wordt een individuele beoordeling uitgevoerd om vast te stellen welke beschermingsmaatregelen voor elk kind moeten worden genomen. Deze maatregelen dienen te worden genomen in het belang van het kind. Het verhoren van kinderen en het verzamelen van hun verklaringen moet door getrainde professionals worden uitgevoerd. Als meer dan één verhoor noodzakelijk is, dient elk volgend verhoor door dezelfde persoon te worden afgenomen. Verhoren moeten plaatsvinden in ruimtes die geschikt zijn voor dit doel. Het aantal verhoren dient zo beperkt mogelijk te worden gehouden en de duur van de verhoren moet afgestemd worden op de leeftijd en aandachtsspanne van het kind. Alles moet in het werk gesteld worden om kinderen in een voor hen zo prettig mogelijke omgeving en onder optimale omstandigheden te laten getuigen, rekening houdend met hun leeftijd, rijpheid en bevattingsvermogen en eventuele communicatieproblemen die zij kunnen ondervinden. Verhoren van kinderen kunnen audiovisueel opgenomen worden en als bewijsmateriaal in strafrechtelijke procedures gebruikt worden. Verklaringen en bewijsmateriaal van een kind mogen nooit uitsluitend op grond van de leeftijd van het kind ongeldig of onbetrouwbaar geacht worden. Dergelijke maatregelen moeten gelden in alle soorten procedures, waaronder begrepen strafrechtelijke zaken, migratiezaken of civiele zaken. NB: De normatieve basiselementen die in Deel I genoemd worden zijn van toepassing.
Gegevensbronnen (uitsluitend indicatief)		▶ Nationale wetgeving ▶ Structuur van het rechtstelsel, waaronder begrepen gespecialiseerde rechtbanken ▶ Nationale regels over gerechtelijke opleiding ▶ Nationale jurisprudentie, jurisprudentie van het EHRM en het HvJ van de EU ▶ EU-wetgeving, zoals de Slachtofferrichtlijn, Richtlijn seksueel misbruik van kinderen, Richtlijn ter bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, Richtlijn 2011/36/EU inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers daarvan ▶ Het Verdrag van Istanbul ▶ Rapporten van de nationale orde van advocaten over voorzieningen voor kinderen ▶ IVRK en Algemene Opmerkingen, zienswijzen, evaluatierapporten en slotbeschouwingen van het Comité inzake de Rechten van het Kind ▶ Resoluties, aanbevelingen en richtsnoeren van de Raad van Europa

Toetsingscriteria	▶ Staten kunnen de voortgang ten opzichte van de indicator meten met gebruikmaking van de volgende criteria: – Er zijn geen regels of procedures van kracht die het opnieuw verhoren van kinderen verbieden of minimaliseren; – Er zijn regels, procedures en protocollen van kracht die het opnieuw verhoren van kinderen in het algemeen verbieden of minimaliseren; – Er zijn regels, procedures en protocollen van kracht die het opnieuw verhoren van kinderen in het algemeen verbieden of minimaliseren en met name wanneer zij slachtoffers, getuigen of (vermeende) daders van misbruik zijn. Alle verhoren van kinderen worden gedaan door professionals die opgeleid zijn in begrip van trauma en hertraumatisering. Er zijn protocollen van kracht om ervoor te zorgen dat verhoren opgenomen worden, zodat ze opnieuw geraadpleegd kunnen worden zonder een nieuw verhoor. Verhoor in een rechtbank vindt op een kindvriendelijke manier plaats; – Er zijn regels en procedures van kracht die het opnieuw verhoren van kinderen in het algemeen verbieden of minimaliseren en met name wanneer zij slachtoffers of getuigen van misbruik zijn en tevens wanneer zij (vermeende of herkende) daders zijn. Als opnieuw verhoren van wezenlijk belang is, wordt dit, indien mogelijk, door dezelfde persoon gedaan. Alle verhoren van kinderen worden gedaan door professionals die opgeleid zijn in begrip van trauma en hertraumatisering. Er zijn protocollen van kracht om ervoor te zorgen dat (i) verhoren opgenomen worden, zodat ze opnieuw geraadpleegd kunnen worden zonder een nieuw verhoor, (ii) als opnieuw verhoren van wezenlijk belang is dit, indien mogelijk, door dezelfde persoon gedaan wordt en (iii) het verhoor in een rechtbank op een kindvriendelijke manier plaatsvindt. Kinderen die getuigen over misbruik worden met behulp van audiovisuele middelen verhoord. Er zijn maatregelen van kracht ter voorkoming van zowel confrontatie als contact met vermeende daders (bijvoorbeeld door hen aparte ingangen van de rechtbank en wachtkamers te laten gebruiken), tenzij het kind erom vraagt. Er zijn protocollen van kracht om ervoor te zorgen dat het juiste gewicht toegekend wordt aan de getuigenis van alle minderjarige getuigen; – Naast het bovenstaande zijn er regels, procedures en personeel om ervoor te zorgen dat er om feedback over deze zaken gevraagd wordt, dat deze verkregen wordt van kinderen en meegenomen wordt in herzieningsprocedures.
Analyse-aantekeningen	▶ Staten dienen informatie te verstrekken over elke relevante tak van het recht (indien de middelen van de staat dit toestaan): – Civiel recht; – Strafrecht; – Bestuursrecht (waaronder begrepen migratiegerelateerde procedures). ▶ Voor elke tak van het recht dienen staten informatie te verstrekken over de volgende factoren om te garanderen dat zij hun voortgang ten opzichte van de indicator naar behoren beoordeeld hebben: – Gegevens die door de staat verzameld zijn of waarnaar door de staat verwezen wordt om de indicator te evalueren; – Door de staat genomen maatregelen om gegevens te verzamelen over de ervaring van kinderen met de indicator; – Feedback over hoe kinderen de indicator in de staat ervaren (indien de middelen van de staat dit toestaan).

Opmerkingen	▶ Algehele beoordeling: – volledig afgerond; – deels afgerond; – niet afgerond (waaronder begrepen geplande acties waar nog niet mee begonnen is). ▶ Goede praktijken (good practices): ▶ Zaken die aangepakt moeten worden: ▶ Aanbeveling(en):
Actiepunten (opvolging)	▶ Geef aan welke maatregelen u naar aanleiding van deze toetsing gaat nemen om de voortgang ten opzichte van deze indicator te verbeteren.

3

Na afloop van procedures: er bestaan wetten en maatregelen om ervoor te zorgen dat de rechten van alle kinderen na afloop van procedures gewaarborgd worden

Definitie

Staten moeten tevens zorgen voor het volgende om de rechten van alle kinderen, waaronder begrepen slachtoffers, getuigen en (vermeende of veroordeelde) daders, volledig te eerbiedigen:

- ▶ kinderen worden door hun advocaat, bijzondere curator of juridisch vertegenwoordiger geïnformeerd wanneer een beslissing niet uitgevoerd wordt, en ze worden tevens geïnformeerd over eventuele beschikbare rechtsmiddelen;
- ▶ de advocaat, voogd of juridisch vertegenwoordiger van het kind moet bevoegd zijn om alle nodige stappen te nemen om schadevergoeding te eisen voor een kind, waarbij de kosten voor het indienen van die schadevergoeding door de staat gedekt worden; en
- ▶ wanneer er kinderen bij een zaak betrokken zijn, met name in familierechtzaken, dient tenuitvoerlegging van vonnissen als uiterste maatregel gehanteerd te worden en dienen stappen genomen te worden ter voorkoming van secundaire victimisatie van kinderen.

Kinderen van wie de vrijheid is ontnomen, dienen gedurende die tijd afdoende beschermd te worden tegen willekeurige en onrechtmatige behandeling. Daarom moeten lidstaten ervoor zorgen dat:

- ▶ kinderen gescheiden van volwassenen vastgehouden worden, anders dan in uitzonderlijke situaties wanneer blijkt dat gezamenlijk verblijf in het belang van het kind is;
- ▶ kinderen van wie de vrijheid is ontnomen, kunnen genieten van regelmatig en betekenisvol contact met familie en vrienden;
- ▶ kinderen van wie de vrijheid is ontnomen, hun economische, maatschappelijke en culturele rechten (waaronder begrepen onderwijs, gezondheidszorg, spel en vrijetijdsbesteding) en civiele en politieke rechten (vrijheid van gedachte en godsdienst, privacy, bescherming tegen foltering en andere vormen van mishandeling of bestraffing, bescherming tegen eenzame opsluiting, etc.) kunnen blijven uitoefenen;
- ▶ er plannen zijn opgesteld voor de re-integratie van kinderen van wie de vrijheid ontnomen is.

Minderjarige slachtoffers en getuigen dienen op passende wijze te worden geïnformeerd en moeten na afloop van de procedure onmiddellijk passende sociale en therapeutische ondersteuning krijgen. Na uitspraken in zaken waarbij de gemoederen en emoties hoog zijn opgelopen, dienen kinderen en gezinnen begeleiding en ondersteuning krijgen van gespecialiseerde diensten, bij voorkeur kosteloos. Deze ondersteuning omvat programma's op het gebied van gezondheidszorg, maatschappelijk werk of therapie voor slachtoffers. De term "minderjarige slachtoffers" verwijst niet uitsluitend naar degenen die slachtoffer van een misdrijf zijn, maar ook naar slachtoffers van verwaarlozing.

NB: De normatieve basiselementen die in Deel I genoemd worden zijn van toepassing, waaronder begrepen Deel 1/A/5 over alternatieven voor gerechtelijke, bestuurlijke en andere juridische procedures, zoals buitengerechtelijke afdoening en alternatieve geschillenbeslechting.

Gegevensbronnen (uitsluitend indicatief)	▶ Grondwet ▶ Nationale wetgeving ▶ Regionale wetgeving ▶ EU-wetgeving, zoals Richtlijn 2016/800 betreffende procedurele waarborgen voor kinderen die verdachte of beklaagde zijn in een strafprocedure, Richtlijn 2011/36/EU inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers daarvan ▶ Nationaal en/of regionaal beleid ▶ Internationale (bindende) instrumenten ▶ Internationale (niet-bindende) instrumenten ▶ Wetenschappelijk onderzoek door ngo's ▶ Overheidsinstanties ▶ IVRK en Algemene Opmerkingen, zienswijzen, evaluatierapporten en slotbeschouwingen van het Comité inzake de Rechten van het Kind ▶ Rapporten over de omstandigheden van vrijheidsbeneming; rapporten van onafhankelijke toezichtmechanismen; en rapporten over klachtmechanismen die voor kinderen beschikbaar zijn voor en door hen worden gebruikt.
Toetsingscriteria	▶ Met betrekking tot kinderen van wie de vrijheid ontnomen is, kunnen staten voortgang ten opzichte van de indicator meten met gebruikmaking van de volgende criteria: – Er bestaat geen wetgeving die de rechten van kinderen van wie de vrijheid ontnomen is adequaat beschermt; – Er is wetgeving die in bepaalde situaties (bijvoorbeeld binnen het jeugdstrafrecht) de rechten van kinderen van wie de vrijheid is ontnomen adequaat beschermt, maar deze wetgeving is niet van toepassing op alle vormen van vrijheidsontneming van kinderen; – Er is wetgeving van kracht om de rechten van kinderen van wie de vrijheid ontnomen is adequaat te beschermen in omstandigheden waarin dit zich kan voordoen; – Er is uitgebreide bescherming tegen vrijheidsbeneming van kinderen en uitgebreide nationale wetgeving ter bescherming van de rechten van kinderen van wie de vrijheid is ontnomen. Deze wetgeving werkt naar behoren en wordt zorgvuldig gecontroleerd en regelmatig door een onafhankelijk orgaan geëvalueerd. Kinderen hebben toegang tot rechtsmiddelen die hen effectief beschermen tegen onrechtmatige of willekeurige behandeling en andere schendingen van hun rechten. ▶ Met betrekking tot minderjarige slachtoffers en getuigen kunnen staten de voortgang ten opzichte van de indicator meten met gebruikmaking van de volgende criteria: – Er is geen gratis ondersteuning beschikbaar voor kinderen om hun herstel te bevorderen; – Er is ondersteuning op het gebied van gezondheidszorg beschikbaar voor slachtoffers; – Er is sociale en therapeutische ondersteuning en ondersteuning op het gebied van gezondheidszorg beschikbaar voor slachtoffers; – Alle kinderen die betrokken zijn geweest bij gerechtelijke procedures hebben kosteloos toegang tot sociale en therapeutische ondersteuning en ondersteuning op het gebied van gezondheidszorg.

Analyse-aantekeningen	▶ Staten dienen informatie te verstrekken over elke relevante tak van het recht (indien de middelen van de staat dit toestaan): – Civiel recht; – Strafrecht; – Bestuursrecht (waaronder begrepen migratiegerelateerde procedures). ▶ Voor elke tak van het recht dienen staten informatie te verstrekken over de volgende factoren om te garanderen dat zij hun voortgang ten opzichte van de indicator naar behoren beoordeeld hebben: – Gegevens die door de staat verzameld zijn of waarnaar door de staat verwezen wordt om de indicator te evalueren; – Door de staat genomen maatregelen om gegevens te verzamelen over de ervaring van kinderen met de indicator; – Feedback over hoe kinderen de indicator in de staat ervaren (indien de middelen van de staat dit toestaan).
Opmerkingen	▶ Algehele beoordeling: – volledig afgerond; – deels afgerond; – niet afgerond (waaronder begrepen geplande acties waar nog niet mee begonnen is). ▶ Goede praktijken (good practices): ▶ Aandachtspunten: ▶ Aanbeveling(en):
Actiepunten (opvolging)	▶ Geef aan welke maatregelen u naar aanleiding van deze toetsing gaat nemen om de voortgang ten opzichte van deze indicator te verbeteren.

PUNTEN

ter overweging:

- ▶ Kinderen mogen geen discriminatie ondervinden in instellingen waar zij vastgehouden worden of bij programma's die zij verplicht moeten volgen na afloop van juridische procedures.
- ▶ Het recht op non-discriminatie is een algemeen beginsel van het IVRK (artikel 2) en wordt erkend in tal van mensenrechteninstrumenten, waaronder het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie. Locaties waar kinderen hun vrijheid ontnomen wordt, dienen inclusief te zijn, evenals de door de lidstaten georganiseerde programma's voor maatschappelijke ondersteuning. Dit betekent dat instellingen en programma's geen onderscheid mogen maken op basis van kenmerken van de kinderen zelf of hun ouders. Daarnaast moeten lidstaten specifieke bescherming en bijstand bieden aan kinderen wiens vrijheid ontnomen is of van wie de bewegingsvrijheid of autonomie beperkt wordt, waaronder niet-begeleide kinderen en migrantenkinderen, kinderen met een beperking, straatkinderen, Roma-kinderen en kinderen in residentiële instellingen.

Bijlage

Terminologie

Bij het opstellen van dit toetsingsinstrument voor kindvriendelijke justitie is rekening gehouden met het feit dat de functie van de hieronder uiteengezette terminologie per rechtsgebied kan variëren.

Ten behoeve van dit toetsingsinstrument voor kindvriendelijke justitie:

- a. verwijst “toegang tot het recht” naar het vermogen om een ‘rechtvaardig en tijdig’ rechtsmiddel en besluit te verkrijgen wanneer de rechten van het kind worden geschonden, niet worden geëerbiedigd of worden ontzegd. Dit omvat het vermogen om zich te wenden tot het rechtssysteem alsmede toegang tot ‘rechtvaardige en billijke’ besluitvormingsprocedures en juridische uitkomsten. Toegang tot het recht kan betrekking hebben op strafrechtelijke, bestuursrechtelijke en/of civiele zaken. Het vereist een ruimere interpretatie, waarbij herziening of beroep mogelijk is tegen elke procedurele of inhoudelijke fout en ervoor gezorgd wordt dat er doeltreffende rechtsmiddelen beschikbaar zijn. Het is van toepassing op kinderen die direct of indirect partij zijn bij juridische procedures die hen betreffen, en brengt *legal empowerment* van alle kinderen met zich mee: zij moeten de mogelijkheid krijgen om aanspraak te maken op hun rechten, middels juridische en andere diensten zoals voorlichting over kinderrechten of advies en ondersteuning door deskundige volwassenen;¹⁷
- b. is naar “adolescentie” verwezen als een “periode die gekarakteriseerd wordt door snelle lichamelijke, cognitieve en sociale veranderingen, waaronder begrepen seksuele en reproductieve ontwikkeling; de geleidelijke opbouw van het vermogen om volwassen gedragingen en rollen op zich te nemen die nieuwe verantwoordelijkheden met zich meebrengen en nieuwe kennis en vaardigheden vereisen” in Algemene Opmerking nr. 4 van het VN-comité voor de rechten van het kind inzake de gezondheid en ontwikkeling van adolescenten in het kader van het Verdrag inzake de rechten van het kind;
- c. betekent “kind” een persoon onder de 18 jaar;¹⁸
- d. verwijst “kindvriendelijke justitie” naar rechtssystemen die de eerbiediging en daadwerkelijke uitvoering van alle rechten van het kind waarborgen op het hoogst haalbare niveau, rekening houdend met de beginselen die zijn opgenomen in de richtsnoeren van de Raad van Europa en met inachtneming van de rijpheid en het begripsvermogen van het kind en met de omstandigheden van de zaak. Het gaat met name om justitie die toegankelijk, leeftijdsadequaat, snel en zorgvuldig is, en die is aangepast aan en gericht is op de behoeften en rechten van het kind. Kindvriendelijke justitie eerbiedigt voorts de rechten van het kind, waaronder het recht op een eerlijk proces, het recht om aan de procedure deel te nemen en deze te begrijpen, het recht op eerbiediging van het privé- en gezinsleven, en het recht op integriteit en waardigheid;¹⁹
- e. verwijst “jeugdstrafrechtssysteem” naar de wetgeving, normen en standaarden, procedures, mechanismen en bepalingen die specifiek van toepassing zijn op, en instellingen en organen die opgericht zijn voor het omgaan met, kinderen die als daders worden beschouwd. In het Engels wordt aan de term “child justice” de voorkeur gegeven boven “juvenile justice”, aangezien de laatste term stigmatiserende connotaties heeft. Derhalve wordt in het Engelstalige toetsingsinstrument de term “child justice” gebruikt.²⁰

17. Deze definitie is gebaseerd op de definitie van UNICEF van toegang tot het recht, maar is aangepast ten behoeve van dit toetsingsinstrument, rekening houdend met de Gemeenschappelijke Aanpak van Justitie voor Kinderen van de Verenigde Naties, Algemene Opmerking nr. 24 van het Comité voor de rechten van het kind, de Ontwikkelingsagenda van de VN, toegang tot het recht: praktijknotitie, en het rapport van de Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor Mensenrechten over toegang tot het recht voor kinderen; Zie, met name, Gemeenschappelijke Aanpak van Justitie voor Kinderen van de VN (2008), pagina 4; Algemene Opmerking nr. 24 (2019) van het Comité voor de rechten van het kind over de rechten van het kind in het kinderrechtstelsel, CRC/C/GC/24, paragraaf 62; UNICEF, toegang tot het recht, Definitie, te raadplegen op: <https://www.unicef.org/eca/child-protection/access-justice>; Ontwikkelingsagenda van de VN, toegang tot het recht praktijknotitie, Ontwikkelingsagenda van de VN, New York (2004), pagina 6; Rapport van de Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor Mensenrechten, toegang tot het recht voor kinderen, hierboven noot 6 in paragraaf 8; Zie tevens UNICEF, Breaking Down Barriers: Equitable access to justice for children with disabilities (2020), pagina 11.

18. Richtsnoeren van de Raad van Europa voor kindvriendelijke justitie, hierboven noot 1 op pagina 17 (paragraaf II. a.). Definitie conform artikel 1 van het Verdrag inzake de rechten van het kind van de VN en artikel 1.1 van het Europees Verdrag inzake de uitoefening van de rechten van het kind (Serie Europese Verdragen nr. 160), zoals vermeld in het memorandum van toelichting van de Richtsnoeren voor kindvriendelijke justitie, pagina 49.

19. Richtsnoeren van de Raad van Europa voor kindvriendelijke justitie, hierboven noot 1 op pagina 17.

20. Algemene Opmerking nr. 24 van het Comité voor de rechten van het kind, hierboven noot 16 in paragraaf 6.

- f. wordt naar “kindvriendelijk” verwezen als “een benadering die evenwicht brengt in het recht van het kind op bescherming, daarbij rekening houdend met de individuele behoeften en opvattingen van het kind” in de Richtsnoeren van de Verenigde Naties voor rechtspleging in zaken waarbij minderjarige slachtoffers en getuigen van misdrijven betrokken zijn;²¹
- g. wordt naar “minderjarige slachtoffers en getuigen” verwezen als “kinderen en adolescenten onder de 18 jaar die slachtoffer of getuige zijn van een misdrijf, ongeacht hun rol daarin of in de vervolging van de vermeende dader of groep daders” in de Richtsnoeren van de Verenigde Naties voor rechtspleging in zaken waarbij minderjarige slachtoffers en getuigen van misdrijven betrokken zijn;²²
- h. verwijst “rechtbank” naar een orgaan dat bij wet ingesteld is om de rechterlijke macht van de staat uit te oefenen in civiele, bestuursrechtelijke en strafrechtelijke zaken;²³
- i. is er sprake van “vrijheidsbeneming” bij elke vorm van detentie of gevangenneming of plaatsing van een persoon in een openbare of particuliere detentieomgeving van waaruit deze persoon niet naar believen mag vertrekken, op bevel van een gerechtelijke, administratieve of andere overheidsinstantie.²⁴ Volgens het Europees Hof voor de Rechten van de Mens bestaat er een subtiel verschil tussen de bewegingsvrijheid zoals beschermd op grond van artikel 2 van Protocol Nr. 4 van het EVRM en vrijheidsbeneming zoals beschermd op grond van artikel 5 van het EVRM. Jurisprudentie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens laat zien dat het belangrijk is om te erkennen dat kinderen feitelijk van hun vrijheid beroofd kunnen zijn als zij door de overheid of particuliere personen worden opgesloten, zonder dat zij hier op geldige wijze mee hebben ingestemd, in een specifieke afgesloten ruimte, gedurende een niet te verwaarlozen periode, in omstandigheden waarin de betrokkene feitelijk of juridisch niet in staat is om die ruimte te verlaten;²⁵
- j. verwijst “buitengerechtelijke afdoening” naar “maatregelen voor de behandeling van kinderen die met het jeugdstrafrecht in aanraking komen, genomen door aangewezen instanties, zonder een beroep te doen op gerechtelijke procedures” zoals opgenomen in Algemene opmerking nr. 24 van het VN-comité voor de rechten van het kind over de rechten van het kind in het jeugdstrafrecht.²⁶
- k. verwijst “bijzondere curator” (“guardian ad litem”) naar een persoon die wordt aangewezen of benoemd om kinderen te ondersteunen, bij te staan en, indien de wet daarin voorziet, te vertegenwoordigen in (familierechtelijke) procedures die hen betreffen. Voor onbegeleide kinderen in de context van migratie is de Nederlandse benaming “voogd”. Wanneer een instelling of organisatie als bijzondere curator (of voogd) wordt aangewezen of benoemd om een kind te ondersteunen, bij te staan en diens handelingsbekwaamheid uit te oefenen, dient deze een natuurlijk persoon aan te wijzen om de taken als curator (of voogd) te vervullen zoals vastgelegd in dit toetsingsinstrument. De bijzondere curator (of voogd) handelt onafhankelijk om de rechten, belangen en het welzijn van het kind te waarborgen. Een bijzondere curator fungeert als schakel tussen het kind en alle andere belanghebbenden die verantwoordelijkheden ten opzichte van het kind hebben. De rol van een bijzondere curator kan inherente tegenstrijdigheden inhouden, aangezien deze (i) zijn mening moeten geven over wat in het belang van het kind is en (ii) de opvattingen van het kind naar voren moeten brengen;²⁷

-
21. Economische en Sociale Raad van de VN, Richtsnoeren voor rechtspleging in zaken waarbij minderjarige slachtoffers en getuigen van misdrijven betrokken zijn (2005), E/ CN.15/2005/L.2/Rev.1, paragraaf 9(d); *Zie tevens* Richtsnoeren van de Raad van Europa voor kindvriendelijke justitie, hierboven noot 1 in paragraaf 109.
22. Economische en Sociale Raad van de VN, Richtsnoeren voor rechtspleging in zaken waarbij minderjarige slachtoffers en getuigen van misdrijven betrokken zijn, hierboven noot 20 in paragraaf 9(a).
23. Begrippenlijst van de Europese Commissie voor de Efficiëntie van Justitie (CEPEJ), <https://rm.coe.int/cepej-2019-5final-glossaire-en-version-10-decembre-as/1680993c4c>.
24. Algemene opmerking nr. 24 van het Comité voor de rechten van het kind, hierboven noot 16 in paragraaf 8. *Zie tevens* Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, Regels van de Verenigde Naties voor de bescherming van minderjarigen van wie de vrijheid is ontnomen (1991), A/RES/45/113 (Regels van Havana), Regel 11(b) en Raad van Europa, Europese regels voor jeugdige delinquenten aan wie sancties of maatregelen worden opgelegd (2009), Regel 21.5.
25. *Zie Guzzardi tegen Italië*, 6 november 1980, Serie A nr. 39; *Amuur tegen Frankrijk*, 25 juni 1996, *Rapporten van vonnissen en beslissingen* 1996-III; *Austin e.a. tegen het Verenigd Koninkrijk* [GC], nr. 39692/09 en 2 anderen, EHRM 2012; *Storck tegen Duitsland*, nr. 61603/00, EHRM 2005-V; *Stanev tegen Bulgarije* [GC], nr. 36760/06, EHRM 2012; *H.L. tegen het Verenigd Koninkrijk*, nr. 45508/99, EHRM 2004-IX; *H.M. tegen Zwitserland*, nr. 39187/98, EHRM 2002-II; *Riera Blume e.a. tegen Spanje*, nr. 37680/97, EHRM 1999-VII.
26. Algemene opmerking nr. 24 van het Comité voor de rechten van het kind, hierboven noot 16 in paragraaf 6.
27. Deze definitie is gebaseerd op de definitie van de Raad van Europa van, in de Nederlandse context, “voogd” zoals opgenomen in Aanbeveling CM/Rec(2019)11 van het Comité van Ministers over effectieve voogdij voor niet-begeleide en gescheiden minderjarigen in de context van migratie, maar is aangepast ten behoeve van dit beoordelingsinstrument. *Zie*, met name, Raad van Europa, Aanbeveling CM/Rec(2019)11 van het Comité van Ministers over effectieve voogdij voor niet-begeleide en gescheiden minderjarigen in de context van migratie, pagina 12.

l. verwijst “advocaat” naar een persoon die volgens nationaal recht gekwalificeerd en bevoegd is om namens cliënten te pleiten en op te treden, om de rechtspraak uit te oefenen, om voor rechtbanken te verschijnen of om cliënten te adviseren en te vertegenwoordigen in juridische aangelegenheden;²⁸

m. verwijst “juridisch advies” (“legal advice”) naar informatieverstrekking door een advocaat of een andere geschikte vertegenwoordiger over de wettelijke rechten en/of verantwoordelijkheden van een kind en over de wijze waarop een bepaalde juridische kwestie opgelost kan worden en de daarvoor bestaande mogelijkheden;²⁹

n. verwijst “kosteloze rechtsbijstand” (“legal aid”) naar het verstrekken van juridisch advies, rechtsbijstand en/of vertegenwoordiging in en buiten rechte door een gefinancierde rechtshulpverlener, kosteloos of tegen betaling van een financiële vergoeding;³⁰

28. Raad van Europa, Richtsnoeren van het Comité van Ministers voor efficiëntie en effectiviteit van rechtsbijstandsregelingen op het gebied van civiel recht en bestuursrecht (2021), paragraaf 2(a).

29. Idem paragraaf 2(d).

30. Idem paragraaf 2(b).

- o. verwijst “juridische bijstand” (“legal assistance”) naar bijstand van een advocaat of een andere geschikte vertegenwoordiger, waaronder bijvoorbeeld begrepen hulp bij het opstellen van documenten en processutken, ondersteuning bij bemiddeling en hulp bij het vinden van een weg in de regels en procedures van overheidsinstanties;³¹
- p. verwijst “juridische procedures” naar zowel formele als informele procedures voor het uitvoeren van een juridisch proces dat leidt tot een beslissing die een kind aangaat, genomen door een bevoegde instantie. Het omvat gerechtelijke procedures en alternatieven voor dergelijke procedures binnen de gerechtelijke en buitengerechtelijke systemen van de lidstaten. Hiervoor is samenwerking vereist tussen bevoegde instanties en diensten die betrokken zijn bij de tenuitvoerlegging van het strafrecht, civiele recht of bestuursrecht;³²
- q. verwijst “juridische vertegenwoordiging” (“legal representation”) naar vertegenwoordiging in en buiten rechte door een advocaat of andere geschikte vertegenwoordiger, waaronder begrepen in rechtbanken of procedures voor andere staatstribunalen;³³
- r. verwijst “ouder” of “verzorger” naar de persoon of personen belast met het ouderlijk gezag overeenkomstig nationaal recht. Ingeval de ouder(s) afwezig is/zijn of niet langer het ouderlijk gezag uitoefen(t)(en), kan dit een voogd of aangewezen wettelijke vertegenwoordiger zijn;³⁴
- s. verwijst “professionals” naar personen die, in het kader van hun werkzaamheden, beschikken over relevante academische of professionele kwalificaties of opleiding, en die contact hebben met kinderen die met justitie te maken hebben, of die verantwoordelijk zijn voor het voorzien in de behoeften van kinderen binnen het justitiële systeem, en op wie dit toetsingsinstrument van toepassing is. Dit toetsingsinstrument is van toepassing op alle professionals op alle gebieden van justitie voor kinderen. Hieronder wordt onder meer begrepen: maatschappelijk werkers, advocaten, juridische vertegenwoordigers, vertrouwenspersonen, officieren van justitie, procureurs, rechters, medische en geestelijke gezondheidsprofessionals, medewerkers van jeugdzorginstellingen, personeel van voorzieningen voor kinderen, kinderbeschermingsfunctionarissen, medewerkers van slachtofferhulporganisaties en kinderpulporganisaties, politieagenten of andere wetshandhavingfunctionarissen;³⁵
- t. verwijst “herstelrecht” naar elk proces waarbij het slachtoffer, de dader en/of een ander individu of gemeenschapslid dat door een misdrijf is getroffen, samen actief deelnemen aan het oplossen van kwesties die uit het misdrijf voortvloeien, vaak met de hulp van een eerlijke en onpartijdige derde. Voorbeelden van herstelprocessen zijn bemiddeling en mediation, dialoogbijeenkomsten, herstelgesprekken en herstelcirkels (*sentencing circles*);³⁶
- u. verwijst “beperking van de bewegingsvrijheid” naar de tijdelijke beperking van het recht van een individu op bewegingsvrijheid en om vrijelijk een verblijfplaats te kiezen binnen het grondgebied van een lidstaat of om een land vrijelijk te verlaten;³⁷
- v. heeft “beperking van de persoonlijke autonomie” betrekking op het inperken van de mensenrechten en fundamentele vrijheden van het kind. Dit omvat, maar is niet beperkt tot het volgende: beperkingen van het privéleven van het kind, waaronder privacy, psychische en lichamelijke integriteit, en gezinsleven, inclusief beperkingen van het recht van een kind om regelmatig en zinvol contact te onderhouden met ouders, familie en vrienden door middel van bezoeken en correspondentie. Dergelijke beperkingen mogen nooit als strafmaatregel gebruikt worden en moeten het beginsel van het belang van het kind eerbiedigen;

31. Idem paragraaf 2(e).

32. Richtsnoeren van de Raad van Europa voor kindvriendelijke justitie, hierboven noot 1 op pagina 16 (laatste paragraaf van de preambule en paragraaf I.1. en I.2.)

33. Raad van Europa, Richtsnoeren van het Comité van Ministers voor efficiëntie en effectiviteit van rechtsbijstandsregelingen op het gebied van civiel recht en bestuursrecht, hierboven noot 27 in paragraaf 2(c).

34. Richtsnoeren van de Raad van Europa voor kindvriendelijke justitie, hierboven noot 1 op pagina 17 (paragraaf II. b.); zie ook Raad van Europa, Richtsnoeren van het Comité van Ministers voor kindvriendelijke gezondheidszorg (2011), pagina 6.

35. Deze definitie is gebaseerd op de definitie van “professionals” in de Richtsnoeren van de Verenigde Naties voor rechtspleging in zaken waarbij minderjarige slachtoffers en getuigen van misdrijven betrokken zijn, maar is aangepast ten behoeve van dit beoordelingsinstrument. Zie, met name, Economische en Sociale Raad van de VN, Richtsnoeren voor rechtspleging in zaken waarbij minderjarige slachtoffers en getuigen van misdrijven betrokken zijn, hierboven noot 20 in paragraaf 9(b).

36. Resolutie 2002/12 van de Economische en Sociale Raad, Uitgangspunten voor het gebruik van herstelrechtprogramma's in strafzaken, paragraaf 2.

37. Raad van Europa, Protocol Nr. 4 bij het Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden, tot het waarborgen van bepaalde rechten en vrijheden die niet reeds in het Verdrag en in het Eerste Protocol daarbij zijn opgenomen (1963), Serie Europese Verdragen nr. 46, artikel 2.

beperkingen van het recht van het kind op toegang tot passend onderwijs, beroepsoriëntatie en beroepsopleiding, gezondheidszorg en vrijetijdsbesteding met inbegrip van lichamelijke opvoeding en sport, en op de vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst; alsmede beperkingen van het recht van een kind op toegang tot programma's die kinderen vooraf voorbereiden op hun terugkeer in de maatschappij, waarbij volledige aandacht besteed wordt aan hun emotionele en lichamelijke behoeften, hun familierelaties, huisvesting, scholings- en arbeidsmogelijkheden en sociaaleconomische status.³⁸

38. Zie Richtsnoeren van de Raad van Europa voor kindvriendelijke justitie, hierboven noot 1 in paragraaf 21.

Relevant referentiemateriaal van de Raad van Europa over kindvriendelijke justitie

- ▶ Aanbeveling van de Raad van Europa CM/Rec (2008)11 van het Comité van Ministers aan lidstaten inzake de Europese regels voor jeugdige delinquenten aan wie sancties of maatregelen worden opgelegd
- ▶ De [Richtsnoeren van het Comité van Ministers van de Raad van Europa voor kindvriendelijke justitie](#)
- ▶ Aanbeveling van de Raad van Europa [CM/Rec\(2012\)2](#) van het Comité van Ministers over de participatie van kinderen en jongeren onder de 18 jaar
- ▶ Het Verdrag van de Raad van Europa inzake de bestrijding van strafbare feiten verbonden met elektronische netwerken (Verdrag van Boedapest)
- ▶ Het Verdrag van de Raad van Europa inzake preventie en bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (Verdrag van Istanbul)
- ▶ Het Verdrag van de Raad van Europa [inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik](#) (Verdrag van Lanzarote)
- ▶ Aanbeveling van de Raad van Europa CM/Rec(2018)7 van het Comité van Ministers aan de lidstaten inzake Richtsnoeren voor de eerbiediging, bescherming en naleving van de rechten van het kind in de digitale omgeving
- ▶ Het onderzoek van de Raad van Europa over kinderen als mensenrechtenverdedigers.
- ▶ Aanbeveling van het Comité van Ministers van de Raad van Europa nr. R (87) 20 over de reactie van de maatschappij op jeugdcriminaliteit

Relevant referentiemateriaal van de EU over kindvriendelijke justitie

EU-wetgeving

Primair recht

[Verdrag betreffende de Europese Unie](#) (2016/C202/13), met name artikel 3(3) en artikel 3(5) [Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie](#) (2016/C202/47)

Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (2016/C202/389), met name artikel 24 (de rechten van het kind)

Secundair recht (aangenomen en voorgesteld)

[Richtlijn tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten](#) (2012/29/EU)

[Voorstel voor een richtlijn tot wijziging van Richtlijn 2012/29/EU tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten, en ter vervanging van Kaderbesluit 2001/220/JBZ]

[Richtlijn betreffende het recht op informatie in strafprocedures](#) (2012/13/EU)

[Richtlijn ter bestrijding van seksueel misbruik en seksuele uitbuiting van kinderen en kinderpornografie](#) (2011/93/EU)

[Verordening betreffende een tijdelijke afwijking van sommige bepalingen van Richtlijn 2002/58/EG ten aanzien van het gebruik van technologieën door aanbieders van nummeronafhankelijke interpersoonlijke communicatiediensten voor de verwerking van persoonsgegevens en andere gegevens ten behoeve van de bestrijding van online seksueel misbruik van kinderen](#) (2021/1232/EU)

[Voorstel voor een verordening tot vaststelling van regels ter voorkoming en bestrijding van seksueel misbruik van kinderen]

[Voorstel voor een richtlijn ter bestrijding van seksueel misbruik en seksuele uitbuiting van kinderen en van materiaal van seksueel misbruik van kinderen, en ter vervanging van Kaderbesluit 2004/68/JBZ van de Raad (herschikking)]

[Richtlijn 2011/36/EU inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers daarvan](#)

[Voorstel voor een richtlijn tot wijziging van Richtlijn 2011/36/EU inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers daarvan, voorlopig politiek akkoord. De tekst wordt naar verwachting op 27 mei aangenomen. Dit wijzigt de Richtlijn uit 2011.]

\ Richtlijn .../... van het Europees Parlement en de Raad inzake bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (OJ, ELI:...).

[Richtlijn betreffende procedurele waarborgen voor kinderen die verdachte of beklaagde zijn in een strafprocedure](#) (2016/800/EU)

Richtlijn betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens door bevoegde autoriteiten met het oog op de voorkoming, het onderzoek, de opsporing en de vervolging van strafbare feiten of de tenuitvoerlegging van straffen, en betreffende het vrije verkeer van die gegevens en tot intrekking van Kaderbesluit 2008/977/JBZ van de Raad (2016/680/EU)

Verordening (EU) 2016/1191 inzake de bevordering van het vrije verkeer van burgers door vereenvoudigde overlegging van bepaalde openbare documenten in de Europese Unie en tot wijziging van Verordening (EU) nr. 1024/2012

Richtlijn 2013/48/EU betreffende het recht op toegang tot een advocaat in strafprocedures en in procedures ter uitvoering van een Europees aanhoudingsbevel en het recht om een derde op de hoogte te laten brengen vanaf de vrijheidsbeneming en om met derden en consulaire autoriteiten te communiceren tijdens de vrijheidsbeneming

Richtlijn 2010/64/EU betreffende het recht op vertolking en vertaling in strafprocedures Richtlijn 2012/13/EU betreffende het recht op informatie in strafprocedures

Richtlijn (EU) 2016/343 betreffende de versterking van bepaalde aspecten van het vermoeden van onschuld en van het recht om in strafprocedures bij de terechtzitting aanwezig te zijn

Richtlijn 2016/1919 betreffende rechtsbijstand voor verdachten en beklaagden in strafprocedures en voor gezochte personen in procedures ter uitvoering van een Europees aanhoudingsbevel

Verordening van de Raad betreffende de bevoegdheid, de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen in huwelijkszaken en inzake de ouderlijke verantwoordelijkheid, en betreffende internationale kinderontvoering (2019/1111/EU)

Verordening van de Raad betreffende de bevoegdheid, het toepasselijke recht, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen, en de samenwerking op het gebied van onderhoudsverplichtingen (2009/4/EG)

Verordening betreffende de samenwerking tussen de gerechten van de lidstaten op het gebied van bewijsverzekrijging in burgerlijke en handelszaken (2020/1783/EU)

Verordening betreffende de digitalisering van de justitiële samenwerking en de toegang tot de rechter in grensoverschrijdende burgerlijke, handels- en strafzaken, en tot wijziging van bepaalde handelingen op het gebied van justitiële samenwerking (2023/2844)

Verdrag betreffende de burgerrechtelijke aspecten van internationale ontvoering van kinderen (Haags Kinderontvoeringsverdrag 1980)

Verdrag inzake de bevoegdheid, het toepasselijke recht, de erkenning, de tenuitvoerlegging en de samenwerking op het gebied van ouderlijke verantwoordelijkheid en maatregelen ter bescherming van kinderen (Haags Kinderbeschermingsverdrag 1996)

Verdrag inzake de internationale inning van levensonderhoud voor kinderen en andere familieleden (Haags Alimentatieverdrag 2007)

Protocol inzake het recht dat van toepassing is op onderhoudsverplichtingen (Haags Protocol Onderhoudsverplichtingen 2007)

Verordening tot vaststelling van de criteria en instrumenten om te bepalen welke lidstaat verantwoordelijk is voor de behandeling van een verzoek om internationale bescherming dat door een onderdaan van een derde land of een staatloze bij een van de lidstaten wordt ingediend (herschikking) (2013/604/EU)

Richtlijn van de Raad tot verbetering van de toegang tot de rechter bij grensoverschrijdende geschillen, door middel van gemeenschappelijke minimumvoorschriften betreffende rechtsbijstand bij die geschillen (2003/8/EG)

Verordening betreffende de Europese grens- en kustwacht (2019/1896/EU)

Verordening betreffende het gebruik van het Schengeninformatiesysteem voor de terugkeer van illegaal verblijvende onderdanen van derde landen (2018/1860/EU)

Verordening betreffende de instelling, de werking en het gebruik van het Schengeninformatiesysteem (SIS) op het gebied van grenscontroles, tot wijziging van de Overeenkomst ter uitvoering van het Akkoord van Schengen en tot wijziging en intrekking van Verordening (EG) nr. 1987/2006 (2018/1861/EU)

Verordening betreffende de instelling, de werking en het gebruik van het Schengeninformatiesysteem (SIS) op het gebied van politieke en justitiële samenwerking in strafzaken, tot wijziging en intrekking van Besluit

[2007/533/JBZ van de Raad en tot intrekking van Verordening \(EG\) nr. 1986/2006 en Besluit 2010/261/EU van de Commissie \(2018/1862/EU\)](#)

[Richtlijn betreffende het recht van vrij verkeer en verblijf op het grondgebied van de lidstaten voor de burgers van de Unie en hun familieleden \(2004/38/EG\)](#)

[Richtlijn tot vaststelling van normen voor de opvang van verzoekers om internationale bescherming \(2013/33/EU\)](#)

[Richtlijn betreffende gemeenschappelijke procedures voor de toekenning en intrekking van de internationale bescherming \(herschikking\) \(2013/32/EU\)](#)

[Richtlijn over gemeenschappelijke normen en procedures in de lidstaten voor de terugkeer van onderdanen van derde landen die illegaal op hun grondgebied verblijven \(2008/115/EG\)](#)

[Richtlijn inzake het recht op gezinshereniging \(2003/86/EG\)](#)

[Mededeling van de Commissie over een actieplan voor integratie en inclusie 2021-2027 \(COM/2020/758 final\)](#)

[Mededeling van de Commissie over een nieuw migratie- en asielpact \(COM/2020/609 final\)](#)

[Mededeling van de Commissie over de bescherming van migrerende kinderen \(COM/2017/211 Final\)](#)

[Mededeling van de Commissie betreffende het EU-terugkeerbeleid \(COM/2014/199 final\)](#)

[Migratie- en asielpact \(in april 2024 aangenomen door het Europees Parlement\)](#)

Verdrag van de Raad van Europa inzake preventie en bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, Tractatenblad RvE nr. 210, Istanbul, 11-5-2011, blz. 1–31 ("het Verdrag van Istanbul"). (Het Verdrag van Istanbul is gesloten door de Unie bij Besluit [van de Raad - 2023/1075 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#) met betrekking tot de instellingen en het openbaar bestuur van de Unie, en bij Besluit [van de Raad - 2023/1076 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#) met betrekking tot aangelegenheden die verband houden met justitiële samenwerking in strafzaken en met betrekking tot asiel en non-refoulement.)

^[1] Besluit (EU) 2023/1075 van de Raad van 1 juni 2023 over de sluiting, namens de Europese Unie, van het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, met betrekking tot de instellingen en het openbaar bestuur van de Unie (OJ L 143 I, 2-6-2023, blz. 1, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/2023/1075/oj>).

^[2] Besluit (EU) 2023/1076 van de Raad van 1 juni 2023 over de sluiting, namens de Europese Unie, van het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, met betrekking tot aangelegenheden die verband houden met justitiële samenwerking in strafzaken en met betrekking tot asiel en non-refoulement (OJ L 143 I, 2-6-2023, blz. 4, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/2023/1076/oj>).

Niet-bindende handelingen (beleidsdocumenten)

[Aanbeveling van de Commissie over de ontwikkeling en versterking van geïntegreerde systemen voor kinderscherming in het belang van het kind C\(2024\) 2680 final](#)

[Mededeling van de Commissie over de strategie voor de rechten van het kind \(COM/2021/142 final\)](#) [Conclusies van de Raad over de EU-strategie voor de rechten van het kind \(10024/22\)](#)

[Resolutie van het Europees Parlement over de rechten van het kind in het licht van de EU-strategie voor de rechten van het kind \(2021/2523\(RSP\)\)](#)

[Mededeling van de Commissie over zorgen voor gerechtigheid in de EU – een strategie voor de Europese justitiële opleiding 2021- 2024 \(COM/2020/713 final\)](#)

[Mededeling van de Commissie over de EU-strategie inzake de rechten van slachtoffers \(2020-2025\) \(COM/2020/258 final\)](#)

[Mededeling van de Commissie over de bescherming van migrerende kinderen \(COM/2017/211 Final\)](#)

[Mededeling van de Commissie over de strategie voor een doeltreffendere bestrijding van seksueel misbruik van kinderen \(COM/2020/607 final\)](#)

[EU-richtsnoeren ter bevordering en bescherming van de rechten van het kind \(2017\) – Laat geen kind achter](#)

Overige bronnen

[Mapping Child Protection Systems in the EU – 2023 update](#)

Council of Europe/FRA [Handbook on European law relating to the rights of the child – 2022 edition](#)

[Justice Programme](#)^[1] including the call to support transnational projects on judicial training covering civil law, criminal law or fundamental rights (JUST-JTRA)

FRA, [Child-friendly justice – Checklist for professionals](#)

FRA, [Children as suspects or accused persons in criminal proceedings – procedural safeguards](#) 2022 FRA, [Child-friendly justice – perspectives and experiences of children and professionals](#), 2017 [Europees e-justitieportaal](#)

[EU Justice Scoreboard](#)

[Praktijkids voor de toepassing van de Brussels IIb Regulation \(2022\)](#)

[Praktijkids voor de toepassing van Verordening No 4/2009 betreffende onderhoudsverplichtingen.](#)

Een compilatie van opleidingen op het gebied van kindvriendelijke justitie opgesteld door de Europese Commissie: [Europees e-justitieportaal – Rechten van het kind \(europa.eu\)](#)

FRA, [Video's over kinderen en justitie](#)

EC, [Kindvriendelijke justitie en kindbeschermingssystemen – Lessen uit EU-projecten](#), Conferentie – Achtergronddocument, 2018

^[1] Verordening tot vaststelling van het programma “Justitie” (2021/693/EU)

Rapportagerichtlijnen voor nationale rapporten aan de Raad van Europa

De volgende kopjes zijn suggesties voor de structuur van het narratief rapport dat bij de template hoort en gedetailleerde informatie bevat. Het rapport mag maximaal 50 pagina's (A4) lang zijn. Het aantal pagina's voor elk onderdeel is eerder indicatief en niet bindend en bedoeld als handige richtlijn.

Samenvatting: altijd handig en welkom. 2-3 pagina's

Inleiding: dit onderdeel moet een inleiding bevatten waarin staat waar het rapport over gaat, wat er besproken wordt, waarom de toetsing is uitgevoerd en wat de algemene doelstellingen van de toetsing zijn, tezamen met een aantal algemene punten over de gehanteerde aanpak en het team dat de toetsing uitvoert. 2-3 pagina's

Het toetsingsproces: in dit onderdeel wordt het toetsingsproces beknopt omschreven, met vermelding van de tijdlijn en de gebruikte methodes voor:

- ▶ Het verzamelen van nationale gegevens, overleg met professionals (van ngo's en overheden) en overleg met kinderen en jongeren;
- ▶ De gegevensanalyse en het proces voor het opstellen van de beoordeling voor elke indicator;
- ▶ Het formuleren van vervolgvorstellen/actieplannen.

De in deze *gids opgenomen routekaart* dient als nuttige leidraad voor het proces en de onderwerpen die aan bod moeten komen. Wanneer van deze aanpak wordt afgeweken, is het raadzaam om dit te melden (en de redenen daarvoor) en om te verwijzen naar beperkingen van de gebruikte methodes of naar bepaalde methodologische uitdagingen die zich hebben voorgedaan. 4-5 pagina's

Resultaten van het proces van toetsing van kindvriendelijke justitie: voor elk van de indicatoren moet dit onderdeel het volgende bevatten:

- ▶ De beoordeling, d.w.z. de stand van zaken (vaststelling van een uitgangspositie) en/of meting van voortgang in elke tak van het recht (civiele, strafrechtelijke, bestuursrechtelijke procedures, waaronder begrepen migratiegerelateerde procedures)
- ▶ Opmerkingen en beschouwingen die verwijzen naar het bewijs voor de beoordeling met een analyse van elke databron (de nationale gegevens, overleg met professionele belanghebbenden en overleg met kinderen en jongeren);
- ▶ Voorbeelden van goede praktijken, bij voorkeur met links die gedeeld kunnen worden;
- ▶ Vervolgvorstellen/actieplannen.
- ▶ Praktische aanbevelingen, bij voorkeur met een aanpak die "SMART" (Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdgebonden) is. De formulering kan verschillende urgentieniveaus weerspiegelen die middels de volgende werkwoorden een rangorde aangeven: "dringt aan", "moedigt sterk aan", "moedigt aan" en "nodigt uit".

Deze *gids* biedt nuttige adviezen over de aanpak van de analyse en de rapportage, bijvoorbeeld het belang van het trianguleren van gegevens uit verschillende bronnen.

Het onderdeel moet afgesloten worden met een samenvatting van de belangrijkste resultaten - een overzicht van de stand van zaken op het gebied van kindvriendelijke justitie en toegang tot de rechter binnen de lidstaat, waarbij aangegeven wordt wat goed gaat en wat de prioriteiten zijn voor toekomstig beleid. 30-35 pagina's

Het actieplan: vastleggen wie wat doet, voor wanneer, in antwoord op de in de toetsing vastgestelde vraagstukken en actieprioriteiten. Moet geplande acties bevatten om de resultaten van de toetsing terug te koppelen aan alle belanghebbenden die aan het proces deelgenomen hebben. 3-4 pagina's

Conclusies: moet een aantal afsluitende opmerkingen bevatten over de toetsing en de belangrijkste bevindingen (positief en niet zo positief), toekomstige plannen voor de bevordering van kindvriendelijke justitie en toegang tot de rechter, en een aantal reflecties over het nut van het proces. 1-2 pagina's

Bijlagen: moet een lijst bevatten van de betrokken belanghebbenden (per categorie) en verwijzingen naar documentatie die in het rapport wordt aangehaald. De bijlagen kunnen ook gedetailleerdere informatie bevatten over gegevens op het gebied van wetgeving, beknopte voorbeelden van procedures en beleid, etc.

De lidstaten van de Europese Unie hebben besloten om hun kennis, middelen en toekomst met elkaar te verbinden. Samen hebben zij een zone van stabiliteit, democratie en duurzame ontwikkeling gecreëerd met behoud van culturele diversiteit, verdraagzaamheid en individuele vrijheden. De Europese Unie streeft ernaar om haar verworvenheden en waarden te delen met landen en volkeren buiten haar grenzen.

www.europa.eu

De Raad van Europa is de toonaangevende mensenrechtenorganisatie van Europa. De Raad telt 46 lidstaten, waaronder alle lidstaten van de Europese Unie. Alle lidstaten van de Raad van Europa hebben het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens ondertekend, een verdrag dat is ontwikkeld om mensenrechten, democratie en rechtsstatelijkheid te beschermen. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens ziet toe op de uitvoering van het Verdrag binnen de lidstaten.

www.coe.int

Medegefinancierd door
de Europese Unie

EUROPESE UNIE

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Medegefinancierd
en uitgevoerd door
de Raad van Europa